

Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

K vývoji názvů ulic města Vrchlabí

Vedoucí DP: PhDr. Otakar Mališ, CSc.

Autorka DP: Radka Štěpánová
Pražská 1444, 543 01 Vrchlabí
VI. ročník, ČJ - NJ
léta studia 2001 - 2007
prezenční studium

Měsíc a rok dokončení DP: duben 2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala
samostatně s použitím uvedené literatury.

Praha

5. dubna 2007

Štěpánková

Poděkování Mgr. Miloslavu Bartošovi za cenné rady a
poskytnutí materiálů.

Obsah:

ÚVOD	2
1. ZÁKLADNÍ TOPONOMASTICKÉ POJMY PODLE V. ŠMILAUERA	5
1.1 ONOMASTIKA	5
1.1.1 Dělení onomastiky podle R. Šrámka	6
1.2 TOPONOMASTIKA	7
1.2.1 Toponomastická práce a její složky	8
1.2.2 Stručná historie toponomastiky	9
1.3 VÝZNAM A POVAHA TOPONOMASTICKÉHO MATERIÁLU	10
1.4 JAZYKOVÁ STRÁNKA	11
1.4.1 Zkoumání významu	11
1.4.2 Nářeční podoba jmen	11
1.4.3 Jména přejatá	12
1.4.4 Grafika	12
1.4.5 Hláskosloví	12
1.4.6 Slovo tvorba	13
1.4.7 Tvarosloví	14
1.5 KLASIFIKACE ZEMĚPISNÝCH JMEN	14
1.5.1 Složky třídění	14
1.5.2 Třídění místních jmen	15
1.5.3 Třídění pomístních jmen podle V. Šmilauera	16
1.6 ZAŘAZENÍ NÁZVŮ ULIC DO ONOMASTICKÉHO SYSTÉMU	16
1.6.1 Problematika kritérií pro vytvoření skupin pro třídění názvů ulic z hlediska motivačního	16
1.6.2 Původ názvu obce Vrchlabí	17
1.6.3 Kategorie pro třídění názvů ulic města Vrchlabí	17
2. VÝVOJ NÁZVŮ ULIC MĚSTA VRCHLABÍ	18
2.1 KRITÉRIA PRO PERIODIZACI VÝVOJE	18
2.1.1 Historie města Vrchlabí	19
2.2 JEDNOTLIVÁ OBDOBÍ VÝVOJE POJMENOVÁNÍ ULIC MĚSTA VRCHLABÍ	20
2.2.1 Nejstarší období, adresáře do roku 1918	20
2.2.2 Období 1918 – 1933	25
2.2.3 Období 1933 – 1945	27
2.2.4 Období 1945 – 1948	31
2.2.5 Období 1948 – 1968	37
2.2.6 Období 1968 – 1989	42
2.2.7 Po roce 1989 do dneška	48
2.2.8 Vývoj názvů hlavní ulice a dvou náměstí	53
3. TŘÍDĚNÍ SOUČASNÝCH NÁZVŮ ULIC PODLE MOTIVACE POJMENOVÁNÍ	54
3.1 SHRNUŤÍ, OBECNÉ TENDENCE	58
3.2 SLOVOTVORNÁ STRUKTURA VLASTNÍCH JMEN	59
3.3 SLOVNĚDRUHOVÁ A MORFOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA NÁZVŮ	59
3.4 SYSTÉMOVÁ HLEDISKA TŘÍDĚNÍ	60
3.5 OBECNÉ HODNOCENÍ	61
ZÁVĚR	61

Úvod

Cílem mé diplomové práce je zmapovat vývoj názvů ulic města Vrchlabí, přičemž těžištěm je rovina toponomastická, nikoli historická. Protože se však toponomastika neobejde bez značné podpory věd podpůrných, vycházím ve své diplomové práci též z poznatků historie a geografie. Pokusím se odhalit a osvětlit činitele a důvody, které se v průběhu více než dvou století podílely na proměně názvů ulic města Vrchlabí. Hlavním cílem diplomové práce je určení některých obecných tendencí v motivaci pojmenování ulic města Vrchlabí.

Ráda bych úvodem zmínila důvody, které mne vedly k volbě tohoto tématu. V první řadě jsem vrchlabskou rodačkou, a proto bych ráda nějakým způsobem přispěla k systémovému zmapování názvosloví ulic, a tím snad i pomohla dalším badatelům. (V odborné literatuře nalezneme pouze kusé informace o historii názvů ulic města Vrchlabí.) Za druhé bych ráda na příkladu jednoho menšího města objevila obecné tendence v pojmenovávání ulic v daných historicko-sociálních souvislostech. K volbě tématu přispělo i to, že ovládám německý jazyk, jež je vzhledem k česko-německé historii města při zpracovávání dané látky nezbytný. Mohla jsem tudíž vycházet i z německy psaných pramenů (publikace, plány města, články...). V neposlední řadě pro mne byl pohnutkou samotný zájem o jazyk, především slovo-
tvorbu.

Základem při zpracování tématu je shromáždění všech dostupných informací z autentických materiálů, adresářů, plánů města, protokolů o různých schůzích, usnesení ze zasedání městského zastupitelstva, kronik a archivu města. Dále jsem se seznámila s příspěvky v různých regionálních periodikách a v literatuře, která se vztahuje

k Vrchlabí, jeho historii, geografii, hospodářství a kultuře. Velký zdroj informací představují svědectví pamětníků, obyvatel města, kteří se dané problematiky dotýkají při výkonu svého povolání (například zastupitelé či představitelé stavebního úřadu), nebo odborníků, kteří se danou problematikou zabývali či ještě stále zabývají (pracovníci muzea či archivu, případně jiní badatelé, pro které se tato činnost stala koníčkem).

Po třídění materiálu je třeba zvolit hlediska, podle kterých dané údaje posuzovat. Na proměny názvů ulic ve Vrchlabí měly zřejmě největší vliv dějinné události, a proto se právě ty staly hlavním kritériem systemizace. Historické události ovšem DP nezkoumá do podrobností, protože těžištěm práce je především motivace pojmenování, a to jak po stránce jazykové, tak po stránce věcné. Historické změny byly většinou příčinou celých vln změn v uličním názvosloví, ale nebyly jediným podkladem pro tvorbu nových pojmenování. Tyto podklady nacházím až na regionální úrovni, ve výše zmíněných pramenech. Proto je má DP rozčleněná na oddíly signalizující dějinné předěly, jednotlivé kapitoly - je-li to možné - obsahují podrobnější sémantický a lingvistický rozbor jednotlivých názvů ulic. Tam, kde mi to přehlednost dostupných materiálů dovolila, používám též třídění na jednotlivé části obce. Tento postup jsem zvolila proto, že se mně zdá být přehledný a systémový, a také proto, že jsem si vědoma úzké propojenosti toponomastiky a historie.

Mnoho obyvatel malých měst si vůbec neuvědomuje velké množství změn, které v názvosloví ulic a náměstí jejich města v minulosti proběhly. Jsem přesvědčena, že lingvistická práce o ulicích jednoho města může vést k postihu obecnějších tendencí onomaziologických. Pokusím se dané tendence

pojmenovat, ale také dokázat, že tabulky s názvy ulic, které každodenně míjejí, mají vztahy a souvislosti, které se dotýkají možná právě jich či jejich předků.

Při svém bádání jsem vycházela zejména z prací Vladimíra Šmilauera *Úvod do toponomastiky* a Rudolfa Šrámk *Úvod do obecné onomastiky*, a proto v úvodu své DP považuji za nutné přiblížit pohled obou reprezentativních představitelů naší onomastiky na tuto disciplínu.

1. Základní toponomastické pojmy podle V. Šmilauera

Protože si má DP klade za cíl zmapovat vývoj názvů ulic města Vrchlabí podle zavedených postupů a pravidel toponomastiky, musím nejdříve vyjasnit základní pojmy toponomastiky.

1.1 Onomastika

Onomastika je naukou o vlastních jménech (propriích). Vím však přesně, co jsou vlastní jména? Pro jejich zřetelné vymezení se zdá být nejvhodnější srovnání se jmény obecnými (apelativy). „Obecné jméno spojuje jedince si podobné, vlastní jméno tyto jedince rozlišuje; vlastní jméno „denotuje, aniž konotuje (označuje, ale neznamená) J. Stuart Mill.“¹

Šrámek tuto teorii prohlubuje konstatováním, že „vlastní jména jsou jazykové jednotky, které v protikladu k apelativům na nepojmové bázi pojmenovávají komunikativně individualizované objekty. Hlavní funkci vlastních jmen je propriálně pojmenované objekty v rámci objektů téhož druhu **individualizovat** (tj. ohraničit je jako neopakovatelnou jednotlivinu), **diferencovat** (tj. odlišit v rámci téhož druhu objektů jednotlivé prvky dané množiny nezaměnitelným způsobem od sebe) a **lokalizovat** (tj. zařadit propriálně pojmenovaný objekt do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických nebo ekonomických vztahů).“²

Podle Šrámka jsou „povaha onomastiky jako vědeckého oboru a její postavení v systému společenských věd dány:

- a) předmětem výzkumu, tj. vlastními jmény (onymy, proprii) jako prvků (jevů) jazyka,

---

¹ Šmilauer, V.: Úvod do toponomastiky, SPN, Praha 1963, str. 6

² Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, MU Brno 1999, str. 11

- b) povahou a podstatou systému jazykových i mimojazykových kategorií, které jsou nezbytně nutné ke vzniku vlastních jmen a jejich fungování ve společenské komunikaci
- c) teoretickými východisky a speciálními pracovními metodami (tj. obecnou onomastickou teorií a metodologií).“³

Potřeba komunikace pojmenovat objekty, jevy a vztahy propriálně dala vzniknout kategorii **onymických objektů**: „ta se vztahuje jak na objekty reálné (obec *Vrchlabí*) nebo nereálné (pohádkový *Honza*), tak na jevy (významný den *Nový rok*) a vztahy (*Postupimská dohoda*).“⁴ Konkrétní vlastní jméno je výrazem společenské potřeby manipulovat s objektem jako s jednotlivinou.

1.1.1 Dělení onomastiky podle R. Šrámka

Podle druhové povahy onymických objektů klasifikoval Šrámek tři plány onomastiky:

- a) geonymický, který zahrnuje všechny třídy toponym a kosmonym
- b) bionymický, zahrnující antroponyma, pseudoantroponyma a zoonyma, tj. jména živých onymických objektů
- c) chrématonymický, zahrnující vlastní jména pro objekty, jevy a vztahy vzniklé lidskou činností.

Onomastika se na základě této klasifikace dá rozdělit na tři dílčí disciplíny, a sice na geonomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku.

---

³ Šrámek, R.: op. cit., str. 12-13

⁴ Šrámek, R.: op. cit., str. 12-13

1.2 Toponomastika

Toponomastika je tedy dle Šrámka subdisciplínou geonymie. Šmilauer jí charakterizuje jako vědu zabývající se zeměpisnými jmény (*nomina geographica*), jež se dělí na tři skupiny:

1. „jména světadílů, oblastí, států, zemí, krajin, krajů, okresů (správních jednotek) - choronyma
2. jména místní, tj. jména lidských sídlišť a jejich částí, obcí, osad, místních částí (samot, mlýnů, myslíven, hájoven, cihelen, hospodářských dvorů, loveckých zámků, turistických chat atp.), význačných staveb (hradů, kostelů, lékáren, hostinců), jednotlivých domů, ulic, náměstí, nábřeží, mostů (v městech), sadů atp. - toponyma
3. jména pomístní, tj. jména vod (hydronyma), jména tvarů členitosti povrchu zemského (oronyma), jména pozemků, jména drobných přírodních útvarů, tj. skal a jeskyň, jména jednotlivých předmětů (např. památkově cenný strom, boží muka, kapličky) a jména komunikací (např. Zlatá stezka)⁵

Často se termín místní jména užívá jako souhrnný název pro entity uvedené pod body 1 a 2. Při tomto dělení mohou být vážné pochybnosti o zařazení jmen ulic. Někteří lingvisté je totiž teoreticky správně řadí k místům neobydleným. Pro praxi je ovšem výhodnější výše uvedené začlenění.

Pomístní jména bývají často dělena na přírodní (dané přírodou) a kulturní (jsoucí pod vlivem člověka). Toto dělení se ovšem často jeví jako problematické, např. při oddělování přírodních a umělých jezer.

---

⁵ Šmilauer, V.: op. cit., str. 37

K této problematice se zcela jinak staví Šrámek, který objekty, jevy a vztahy vzniklé lidskou činností přiřazuje skupině chrématonym, a tudíž je vlastně vyčleňuje ze souboru toponym. Z mého pohledu je pro tuto práci výhodnější přijmout řešení Šmilauerovo, protože objektem mého zkoumání jsou názvy ulic.

Jména můžeme rozdělit do dvou skupin podle toho, zda jde o *přímá* či *nepřímá* označení. Např. *Židova strouha* jako označení strouhy je jméno přímé. V případě, že by toto jméno označovalo například část města, jednalo by se o jméno nepřímé.

Někdy se stává, že se rozchází lidová a oficiální podoba jména. Toto bylo obvyklé např. za války u jmen měst v příhraničních oblastech. Zatímco oficiální název byl německý, české obyvatelstvo používalo lidový název ve své mateřštině.

1.2.1 Toponomastická práce a její složky

Pro onomastické zkoumání je typický komplexní pohled na danou materii. Metody jejího zkoumání tudíž nejsou pouze lingvistické povahy. „Díky nelingvistickým metodám byla onomastika pokládána za pomocnou vědu historickou, topografickou, sociologickou, demografickou, ba i estetickou.“⁶ Jazyková povaha propria byla rozhodujícím argumentem pro zařazení onomastiky do lingvistických disciplín.

„Přesun zájmu o vlastní jména, především o toponyma a antroponyma z věd historických do lingvistiky je proces, který u nás začal koncem 19. století v období pozitivisticky

---

⁶ Šrámek, R.: op. cit., str. 50

orientované filologie a byl dovršen vlastně až v 60.-70. letech 20. století.“⁷

Toponomastická práce se též opírá o další nelingvistické disciplíny, mezi nimiž dominuje historie. Toponomastika a historie by se měly dle Šmilauera vzájemně doplňovat a zpřesňovat, vytvořit syntézu. „Zeměpisné jméno srostlo s objektem, který označuje, zrcadlí se v něm kus dějin tohoto objektu a kus duše těch, kdo jej pojmenovali a pojmenování užívali.“⁸ Toponomastika ovšem užívá poznatky mnoha dalších disciplín, a naopak mnoha disciplínám též slouží. Jen obtížně v sobě jeden odborník nahromadí potřebné znalosti z mnoha oborů. Proto se v toponomastickém bádání doporučují a též osvědčují pracovní kroužky (např. v Porýní vytvořili historik H. Dubin, lingvista Th. Frings a národopisec Jos. Müller základní dílo o kulturních okruzích). V Místopisné komisi ČSAV pracovali společně historikové, lingvisté i geografové. U nás je již od roku 1960 vydáván onomastický časopis, jehož název se ovšem v průběhu let měnil; 1960-1982 *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 1983-1992 *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 1993-1994 *Onomastický zpravodaj*, 1995-dosud *Acta onomastica*.

1.2.2 Stručná historie toponomastiky

Za první počín na poli toponomastiky bychom mohli považovat *Gramatiku českou aneb Knížku slov českých vyložených* od Matouše Benešovského Philonoma, ve které se autor zabývá jmény českých řek (konkrétně se jedná o přítoky Labe vypsané z Hájka). Různé pokusy o onomastické práce byly učiněny před ním i po něm, obecně lze říci, že „skutečná onomastika začíná tehdy, když se od příležitostného výkladu jednotlivých jmen

---

⁷ Šrámek, R.: op. cit., str. 51

⁸ Šmilauer, V.: op. cit., str. 10

přejde k pojetí jmen jako celku⁹. Mezi první Čechy, jež zveřejnili své toponomastické studie patřili V.L.Pelikán, F.J.Sláma, F.Palacký, V.V.Tomek, J.Kalousek, H.Jireček, A.Maloch, V.Brandl, V.Prasek a J.Válek. Za „knižé“ české toponomastiky je považován August Sedláček (1843-1926), který svým dílem poskytl svým pokračovatelům základní materiál pro českou toponomastickou práci. Mezi přelomová díla lze zařadit studii Fr.Černého a P.Váši *Moravská jména místní*(1907), která se téměř na půl století stala reprezentačním dílem české lingvistické onomastiky. Všechny své předchůdce předčil Antonín Profous, jehož práce *Místní jména v Čechách I.-IV.* znamená přelom v české toponomastice. Jemu prvnímu se totiž podařilo dokonale skloubit hledisko lingvistické s historickým (jeho předchůdci buď přehnaně akcentovali pouze jednu složku, nebo jedno hledisko zcela pominuli). Čtvrtý díl dokončil Jan Svoboda, který společně s Vladimírem Šmilauerem připravil i díl dodatkový. Vladimír Šmilauer vycházel i ve svém následujícím díle *Osídlení Čech ve světle místních jmen*(1960) z materiálů Profousových. Aby byl výčet stěžejních děl úplný, musím zmínit ještě dvoudílnou práci L. Hosáka a R. Šrámka *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* (1970, 1980).

Tento přehled rozhodně není komplexní, klade si za cíl pouze označit určité mezníky toponomastického bádání. Mezi současné odborníky v oboru onomastika, přip. toponomastika patří Rudolf Šrámek, Bohumír Dejmek, Ivan Lutterer či Libuše Olivová-Nezbedová.

1.3 Význam a povaha toponomastického materiálu

Výchozím počinem každého toponomastika by měl být poctivý sběr materiálu, který i bez analýzy představuje základní souhrn faktických poznatků. Materiál je možno dle jeho povahy rozdělit do tří skupin. Materiál historický, jehož

---

⁹ Šmilauer, V.: op. cit., str. 23

nejvýznamnější část tvoří listiny, materiál zeměpisný a materiál nářeční. U historických materiálů je vždy nutné ověřit spolehlivost listinných dokladů, což se nejčastěji děje za notného přispění pomocných věd historických. Za zeměpisný materiál považujeme mapy, atlasy, zeměpisná díla (cestopisy, itineráře, indexy velkých atlasů) a lexikony. Hodnotu nářečních jmen vidíme především v tom, že často pocházejí ze starších podob a ubránily se převedení do spisovných forem. Praktický návod ke sběru v této oblasti poskytl V. Šmilauer ve svém článku „Jak se sbírají traťová jména“, ZMK I, 285-287.

1.4 Jazyková stránka

1.4.1 Zkoumání významu

Vlastní jména jsou útvary jazykovými, a měli bychom je tedy zkoumat v první řadě lingvisticky. Probíhají u nich změny shodné s těmi u ostatního jazykového materiálu. Četné odchylky jsou způsobeny především místní vázaností zeměpisných jmen. Nezřetelnost jejich významové stránky tak umožňuje razantní změny. Filologický rozbor zjišťuje a vysvětluje celý vývoj příslušného jména, všechny jeho doložené podoby. Pátráme vždy po prvním doložení každé podoby, přestože nejstarší podoba není vždy nejspolehlivější, neboť ve starých zápisech docházelo k mnoha nepřesnostem. Pokud nalezneme pouze jeden doklad, od výkladu zpravidla upustíme.

1.4.2 Nářeční podoba jmen

Vzhledem k výše zmíněnému k problému nářečních (lidových) podob zeměpisných jmen nepřekvapí skutečnost, že právě dialektické názvy umožňují správnou etymologii. Zvláště významné jsou nářeční podoby v oblastech se značným rozdílem mezi dialekty a spisovným jazykem, včetně přízvuku

a intonace. Pro výzkum ve Vrchlabí je pravděpodobně význam nářečních podob menší. Existuje ovšem ještě další ukazatel, jenž spojuje nářeční podoby jmen a zeměpisná jména jako taková. Obé bylo formováno stejnými silami, a proto nacházíme četné souvislosti mezi nářečními a toponymickými oblastmi.

1.4.3 Jména přejatá

Zvláštní skupinu představují jména přejatá z jiných jazyků. V případě, že se jedná o jména přejatá od bývalého, následně zaniklého obyvatelstva, mluvíme o jménech substrátových (*Labe, Klabava, Oškobrh, Doksy*). Vlastní jména jsou často jediným pramenem poznání již zaniklých jazyků (např. ílyrštiny). Výklad přejatých jmen zřejmě představuje nejobtížnější oblast toponomastikovy práce, objevují se zde velké rozpory mezi jednotlivými autory. Je třeba rozlišovat, zda bylo přejato zeměpisné jméno, nebo bylo přejato jméno obecné či osobní, z kterého pak vzniklo jméno zeměpisné.

1.4.4 Grafika

Pro výklad jmen je nezbytná dobrá znalost grafiky (způsobu zachycování hlásek) daného obyvatelstva v dané době a na daném území. Největšími nástrahami jsou zkratky, které byly hojně užívány, ale také zanedbávány ve starých opisech a edicích. Česká grafika užívala vždy písma hláskového a téměř vždy latinky (pouze v emauzské epizodě se psalo hlaholici). Dva základní problémy v české grafice představovaly kvantita a kvalita hlásek.

1.4.5 Hláskosloví

Toponomastický materiál je vlastně i materiálem pro zkoumání vývoje hláskových změn, a tudíž zde můžeme sledovat hluboký význam toponomastiky pro hláskosloví. Některé mluvnice stavi právě na vlastních jménech (např. *Altfränkische Grammatik*

J. Francka). Znalost systému hláskových změn je nezbytným předpokladem výkladu jednotlivých jmen. Hláskové změny lze roztrždit dle jejich konstantnosti a komplexnosti na pravidelné hláskové změny (změna $g > h$, $ie > í$), zvláštní změny (metateze, haplologie), změny způsobené asimilací k sousedním a častým jménům (jev hojně se uplatňující právě u jmen zeměpisných) a změny vlivem lidové a učené etymologie, popř. kakografie (sdružení obecných a zeměpisných jmen v mysli mluvčího).

1.4.6 Slovo tvorba

Slovo tvorný rozbor by měl jít ruku v ruce s významovým. I toponomastika zachycuje charakteristické rysy slovo tvorné soustavy. Proti předpokladům se zde tvoření jmen obecných a zeměpisných mnohdy rozchází, především ve významu přípon. Různí autoři třídili a třídí místní jména podle způsobu tvoření do jednotlivých skupin různě. Zeměpisná jména řadíme do určitých skupin podle následujících hledisek: frekvence, chronologie, kmenová příslušnost či místní rozdíly.

Zeměpisných jmen se užívalo především v nepřímých a předložkových pádech. Toto však nevyhovovalo slovanským jazykům (kvůli nesklonnosti). Proto se u oficiálních jmen obcí prosadil nominativ a složeniny typu *Podbaba*. Jako v celém systému českého jazyka nejsou ani v systému jmen výjimkou zdrobněliny. Odlišují buď osadu dceřinou (odvozenou), nebo dodatečně odlišují dvě osady se stejným názvem. Mohou ovšem také pouze označovat jakoukoli osadu, či osadu skutečně malou.

Nová zeměpisná jména vznikala též záměnou přípon (*Doubravice > Doubravka*). Obecně upřednostňuje čeština odvozeniny před složeninami (na rozdíl od němčiny). Též je u nás více než zřetelná tendence k přechodu od sousloví k jednoslovnému označení. Děje se tak následujícími způsoby:

substantívizace adjektiv (*Boleslavův hrad* > *Boleslav*) a odvození z adjektivní části sousloví (*Zbožná Lhota* > *Zbožnice*).

1.4.7 Tvarosloví

Bylo již zmíněno, že dříve v latině převažovaly nepřímé pády. Důkazem mohou být zápisy (např. itineráře římských kupců udávaly vzdálenost od stanice ke stanici - ablativ, akuzativ směru), vývoj podob z nepřímých pádů a přejímání z nepřímých pádů. Dnešní situace ukazuje, že zatímco ve jménech států, zemí a osad se předložkový pád neuplatnil, ustálil se v mnoha jménech vrchů, a především ve jménech ulic, domů a u jmen traťových.

Česká místní jména mají několik zřetelných tendencí. Často přecházela a přecházejí ze singuláru do plurálu (-ov > -ovy), můžeme ale též objevit změnu opačnou. Další tendencí je změna rodu, a to buď změna z rodu mužského životného na rod mužský neživotný, anebo silné kolísání v rodě u jmen adjektivního původu. U zeměpisných jmen je nezřídka odsouvána koncovka, čímž dochází ke změně vzoru (podle typu *země* > *zem*).

Základem zeměpisných jmen bývají substantiva, adjektiva (a jejich odvozeniny) a slovesa, eventuálně celé věty. U substantiv se může jednat jak o vlastní (osobní i zeměpisná), tak o obecná jména (označující lidi, věci a abstrakta).

1.5 Klasifikace zeměpisných jmen

1.5.1 Složky třídění

K třídění jmen se používá především sémantické kritérium slovních základů, které je doplňováno stránkou slovotvornou.

1.5.2 Třídění místních jmen

Z četných soustav se pro praktické potřeby třídění místních jmen nejlépe hodí následující:

A Základem je jméno obecné

I. Označení polohy, ve které osada vznikla

- 1.a) Terénní útvary, území (*Hůrka*)
  - b) Půda (*Hlinice*)
  - c) Kulturní půda (*Lány*)
2. Vody (*Ústí*)
3. Porosty (*Paseka*)
4. Zvířata - domácí, nedomáci (*Kozí, Kavčí*)

II. Označení osady samé

1. Typ (*Nová Ves*)
2. Speciální funkce (*Stráž*)
3. Budovy (*Kostelec*)

B Základem je jméno osobní

III. Označení majitele (vlastnická jména v singuláru)

- prosté jméno či přípony -ov, -ova, -ín, -ína, -yně atd.

IV. Označení osadníků podle majitele (v plurálu)

- prostý plurál či přípony -ice, -any

V. Označení osadníků podle jiných zřetelů

- *Charvátce, Jedlany...*

C Ostatní jména

VI. Jména cizího původu

VII. Jména nejasná

Uvedené dělení je možno různě modifikovat podle cíle zkoumání.

1.5.3 Třídění pomístních jmen podle V. Šmilauera

Pomístní jména nemají dost typických slovotvorných způsobů a ani mezi jejich příponami neexistují nějaké jasné rozdíly, a proto se u nich více uplatňuje významové třídění. V příloze 1 nabízím Šmilauerovo třídění (ZMK I, 149-171).

1.6 Zařazení názvů ulic do onomastického systému

Pakliže bychom názvy ulic měli zařadit v rámci onomastického systému, vypadala by postupně se významově zužující řada následovně:

TOPONYMUM → ANOIKONYMUM → HODONYMUM → NÁZEV ULICE

(Anoikonyma jsou charakterizována jako „vlastní jména pro neosídlené objekty“¹⁰ a hodonyma jako „vlastní jména pro komunikační spoje, jako např. stezky, polní cesty, cesty se speciálním účelem, silnice, staré obchodní, vojenské, poutní cesty...“.¹¹)

Jako mírně problematické se jeví zařazení názvů ulic do skupiny chrématonym (není možné je zařadit ani do jedné podskupiny uváděné R. Šrámkem). Šrámkova definice pro chrématonyma zní: „... vlastní jména pro propriální objekty, které jsou výsledkem lidské činnosti a které jsou zakotveny nikoli v přírodě, ale v ekonomických (výrobních, obchodních aj.), politických a kulturních vztazích.“¹² Zřejmě neexistuje objektivní důvod, proč názvy ulic do této skupiny nezařadit.

1.6.1 Problematika kritérií pro vytvoření skupin pro třídění názvů ulic z hlediska motivačního

Určit přesná kritéria pro řazení ulic do skupin podle motivace je téměř nemožné. Vždy se totiž najde nějaký název, který buď nezapadá nikam, nebo by naopak mohl přináležet více skupinám. Toto tvrzení dokazuje i fakt, že se u onomastiků

---

¹⁰ Šrámek, R.: op. cit., str. 163

¹¹ tamtéž

¹² tamtéž, str. 165

při pokusu o třídění názvů podle motivace objevilo mnoho různých druhů dělení. Pro naše konkrétní účely nejlépe vyhovuje dělení L. Olivové-Nezbedové (IN: *Acta onomastica* 38, 43-68), aplikované v jejím případě na město Choceň (rozlohou podobné Vrchlabí), které jsem však přizpůsobila konkrétním podmínkám.

1.6.2 Původ názvu obce Vrchlabí

A. Profous vysvětluje původ názvu obce Vrchlabí následovně: „Ve jménu je první člen „Vrch-“ vlastně adverbialní akk. sg. od nom. „vrch“, který se však ve významu ‘na vrchu’ stal přívlastkem ve smyslu ‘vrchní, horní’ a se jménem srostl ve složeninu přívlastkovou s prvním členem ustrnulým. Zde tedy z výrazu ‘vrch Labe’ = na horním toku Labe vzniklo jméno *Vrchlabie* > *Vrchlabí* (stejně jako z ‘pod hradem’ povstalo *podhradie*>*podhradí*)“.¹³

1.6.3 Kategorie pro třídění názvů ulic města Vrchlabí

Názvy podle motivů pojmenování:

- a) Podle sousedního nebo vzdáleného sídliště. Jde o tentýž pojmenovací motiv jako u jmen cest.
- b) Podle některé vlastnosti ulice, a to ba) polohy, bb) tvaru, bc) jakosti.
- c) Podle obecných názvů přírodních útvarů či podle názvu pozemku (les, louka atd.).
- d) Podle objektu, k němuž nebo kolem něhož tato ulice vedla, který se nacházel v katastru příslušné obce a který byl pojmenován apelativem nebo propriem.
- e) Podle pomístních jmen útvarů nacházejících se v blízkosti ulice.

---

¹³ Profous, A., Svoboda, J.: *Místní jména v Čechách IV.*, Nakladatelství ČSAV, Praha 1957, s. 631-632

- f) Podle osobního jména jednotlivce, a to fa) osobního jména význačného kulturního nebo politického představitele českého národa, fb) osobního jména vrchlabského rodáka nebo fc) osobního jména s Vrchlabím nějak spjatého.
- g) Podle osobního jména skupiny lidí, podle vrstvy obyvatelstva či podle řemesla, které zde sídlilo.
- h) Podle historické události.
- ch) Podle abstraktních pojmů spojených s historickými událostmi.
- i) Podle názvu instituce, organizace.
- j) Podle názvu přírodnin.

2. Vývoj názvů ulic města Vrchlabí

2.1 Kritéria pro periodizaci vývoje

Při stanovení mezníků či bodů obratu, které měly stěžejní vliv na změny v názvech ulic, musí náš zrak nutně směřovat k dějinným událostem. Pojmenování ulic se totiž v průběhu historie naší země stávalo postupně stále více jakýmsi zrcadlem společensko-historických poměrů našeho státu. V tomto ohledu nebylo ani Vrchlabí výjimkou. Musíme ovšem vzít v potaz i zvláštnosti dané oblasti, v našem případě geografickou polohu města, které leží ve specifické oblasti Sudet. Třetím faktorem pro třídění na jednotlivá období se pak stal sám dochovaný historický materiál, který chtě nechtě danou problematiku mírně zkresluje. Výsledkem spojení výše zmíněných kritérií je následujících sedm období:

- 1) do pádu Rakouska-Uherska
- 2) po vzniku 1. republiky 1918
- 3) za *Protektorátu Böhmen und Mähren*, 1938 - 1945
- 4) po roce 1945, tj. po osvobození republiky
- 5) po únoru 1948
- 6) po srpnu 1968
- 7) po tzv. sametové revoluci 1989

Pro zařazení do seznamu mezníků jsem zvažovala i rok 1956, který je charakterizován ústupem stalinismu a otřesením „kultu osobnosti“. Vrchlabským ulicím však tyto události mnoho změn nepřinesly, proto nebylo nutné daný rok v periodizaci zohledňovat.

Vývoj názvů ulic by bylo možno roztrždit na dvě hlavní etapy, a to etapu německou, která končí rokem 1945, a etapu českou, která přetrvává do současnosti.

2.1.1 Historie města Vrchlabí

Ve městě Vrchlabí koexistovaly již od jeho založení dvě národnostní skupiny, česká a německá. Zatímco v 18. století Němci jasně převládali, docházelo v průběhu 19. století k nepatrnému nárůstu českého obyvatelstva. Nelze však mluvit o nějakém vyrovnávání poměru, protože v roce 1900 byl podíl Čechů pouze 7%.

Zájmy Němců a Čechů za 1. světové války byly diametrálně odlišné, a tak ve Vrchlabí došlo k hlubokému odcizení obou národností. Po vyhlášení samostatnosti 28. 10. 1918 vzniklo ve městě dvojvládí. Zatímco Češi ustavili Národní výbor pro okres Vrchlabí, slíbili Němci věrnost separatistické vládě provincie Deutschböhmen se sídlem v Liberci. V prosinci roku 1918 převzal Národní výbor za pomoci československého vojska do svých rukou všechny důležité úřady. V této době se k české národnosti přihlásilo více osob než před válkou: 700 před ní, 1200 nyní. Národnostní poměry se na krátko uklidnily díky hospodářské stabilizaci ve 20. letech.

Během hospodářské krize opět vyvstanuly národnostní problémy. Sudetoněmecká strana pak ve volbách roku 1935 získala 65% a v roce 1938 už nacisté převahu demonstrovali i

vojensky (*Freiwilliger Schutzdienst*). Vrchlabí bylo v listopadu spolu se Sudety připojeno k nacistickému Německu, což většina obyvatel uvítala. Antifašisté a čeští občané z města v hojném počtu prchali. (Z 1200 Čechů zůstalo ve Vrchlabí pouze 220.) 1. května 1939 byly ustaveny *landráty*, nové správní okresy, a na důležité správní posty byli dosazeni říšští Němci. Ke konci války došlo k umírněnému předání moci německým komunistům, kteří při příchodu sovětských vojsk v květnu 1945 měli již správu města pevně v rukou.

Od května 1945 do listopadu 1946 odjelo z Vrchlabí mnoho transportů s německým obyvatelstvem a do Vrchlabí se vraceli Češi a osvobození antifašisté. Vyměnilo se více než 95% obyvatelstva. Podobně jako v celém příhraničí zvítězila v prvních poválečných volbách i ve Vrchlabí jasně komunistická strana. Roku 1950 byly k Vrchlabí oficiálně připojeny sousední obce, *Hořejší Vrchlabí* a *Podhůří* (dříve *Harta*). Neoficiálně splynuly tyto obce již dávno. V roce 1961 byl zrušen okresní úřad ve Vrchlabí a město patřilo správně do okresu Trutnov. Až s pádem totalitního režimu nastal rozkvět města.

2.2 Jednotlivá období vývoje pojmenování ulic města Vrchlabí

2.2.1 Nejstarší období, adresáře do roku 1918

Do roku 1945 bylo názvosloví ulic i náměstí německé, protože většinu obyvatelstva tvořili příslušníci německé národnosti. Tato situace se - až na nemnohé výjimky - změnila až po druhé světové válce.

První celistvé svědectví o názvech ulic města Vrchlabí nalézáme v *Adresáři a informační knize města Vrchlabí v Čechách* (*Adress- und Auskunftsbuch der Stadt Hohenelbe in Böhmen*), jejíž přesnou dataci neznáme. Odhadujeme ji ovšem na

přelom 19. a 20. století. Dokládá existenci 38 ulic a jednoho náměstí s německými názvy. Ty vznikly přirozeným způsobem a mezi obyvatelstvem se rozšířily spontánně. A to především z toho důvodu, že jim daly vzniknout různé skutečné znaky a místní poměry. Nejčastěji se první názvy ulic inspirovaly důležitými budovami v infrastruktuře města, přírodními útvary, polohou nebo tvarem ulice či směrem, kam ulice vedla (*Bahnhofstraße, Feldgasse, Ufergasse, Harta-Pelsdorferstraße*). Mnohé názvy nám poodkrývají historii města a svědčí například o přítomnosti některých řemesel ve Vrchlabí (*Papiergasse, Planschmiedgasse*).

Pouze čtyři ulice vzdávají svým názvem hold nějaké osobnosti, což též znamená, že jejich názvy již nevznikly cestou přirozenou, nýbrž byly vytvořeny uměle (např. *Kaiser Franz Josef Straße*).

Z této doby není zachován žádný plán města, který by nám mohl blíže objasnit původ některých pojmenování. Usuzovat na motivaci jednotlivých označení proto můžeme pouze z historie města a dochovaných informací o něm, ze stavu pozdějšího či z logiky tehdejšího principu pojmenovávání ulic.

V seznamu předkládám celý soupis ulic podle německého abecedního pořádku. Považuji za nutnost připojit též české ekvivalenty německých názvů tam, kde je to možné. (Některé názvy jsou jen orientační, některé se naopak zachovaly až do současnosti.)

Bahnhofstraße - Nádražní ulice

Böhmmanstraße - Čechova ulice

Breite Gasse - Široká ulice

Brückenstraße - Mostní ulice

Dreihäuser - Třídómí

Einschichte - Samota

Elbegasse - Labská ulice
Feldgasse - Polní ulice
Gartengasse - Zahradní ulice
Gendorfstraße - Gendorfova ulice
Harta-Pelsdorferstraße - Hartecko-kunčická ulice
Hauptstraße - Hlavní ulice
Hennersdorferstraße - Branenská ulice
Hochstraße - Vysoká ulice
Hofstraße - Dvorní ulice
Jankaberg - Jankův kopec
Kablikstraße - Kablíkova ulice
Kaiser Josef Straße - Ulice císaře Josefa
Kirchenplatz - Kostelní náměstí
Klostergasse - Klášterní ulice
Krankenhausgasse - Nemocniční ulice
Lange Gasse - Dlouhá ulice
Langenauerstraße - Lanovská ulice
Mariahilf - Panny Marie Pomocné
Neustadt - Nové město
Ölberg - Olivetská hora
Papiergasse - Papírová ulice
Planschmiedgasse - Kovářská ulice
Richtergasse - Richtářská ulice
Schleiergasse - Závojeová ulice
Schleußenberggasse - Stavidlový vrch
Schlossgasse - Zámecká ulice
Schlosshof - Zámecký dvůr
Schützenstraße - Střelecká ulice
Seidelsteggasse - Seidlova lávka
Tuchplan - místo, kde se bělilo plátno - Bělídlo
Ufergasse - Břežní ulice
Wasserstraße - Vodní ulice

V německých kompozitních názvech se objevují dvě varianty pro vyjádření slova ulice. Po bližším prozkoumání neshledávám žádné zákonitosti v používání variant *Straße* a *Gasse* (objevují se též svévolně obměňovány v pramenech). Pro úplnost výkladu ovšem nahlédneme do německého univerzálního slovníku *Duden* (1996), kde se o významu těchto dvou slov dozvíme následující:

die Gasse - „schmale Straße zwischen zwei Reihen von Häusern“¹⁴ (čes. úzká ulice mezi dvěma řadami domů);

die Straße - „befestigter Verkehrsweg für Fahrzeuge und Fußgänger“¹⁵ (čes. zpevněná dopravní cesta pro vozidla a pěší).

Jistý rozdíl v obsahu obou označení je patrný. Domnívám se, že na počátku vzniku pojmenování ulic byl tento rozdíl akceptován, a tak *Gassen* byly oproti *Straßen* útlejší a zřejmě nezpevněné. Postupem času byl tento rozdíl setřen (docházelo k budování dalších vozovek) a za zachování původního označení vděčíme spíše tradici a obecné nechuti ke změnám.

Druhým dochovaným dokladem o názvech ulic je *Adresář pro politický okrsek Vrchlabí v Krkonoších* (*Adress-Buch für den politischen Bezirk Hohenelbe im Riesengebirge*) z roku 1905. V něm jsou zmíněné ulice téměř totožné s adresářem z přelomu století. Nacházíme zde dva nové názvy a - možná trochu překvapivě - se zde dvě jména už nevyskytují (*Hofstraße*, *Schlosshof*). Buď mohlo již tenkrát dojít k přejmenování, což je málo pravděpodobné, nebo dům v dané ulici již nikdo neobýval. Třetí možností by bylo selhání zapisovatele daného adresáře, který by názvy zapomněl do knihy zanést. Nové ulice připojují k seznamu opět s českými ekvivalenty.

---

¹⁴ Deutsches Universalwörterbuch A-Z (Duden), Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich 1996, str. 561

¹⁵ tamtéž, str. 1480

Flurgasse - Nivni ulice

Galgenberg - Šibeniční vrch

Na adresář z roku 1905 navazovalo *Přečíslování domů* z roku 1906 (*Umnummerierung* 1906). Zde nacházíme dalších pět názvů ulic (z celkového počtu 41 ulic), které se do té doby v adresářích nevyskytovaly. Jsou to následující:

Bräuhausstraße - Pivovarská ulice (r. 1903 byl do provozu uveden pivovar právě v této ulici)

Delberg - nepodařilo se nalézt český ekvivalent

Hofgrund - Dvorský pozemek

Kirchenstraße - Kostelní ulice

Konrad Wiesner Straße - ulice Konrada Wiesnera (K. Wiesner - malíř, 1821-1847)

Posledním dochovaným adresářem z období před vznikem republiky je *Adresář pro politický a školní okrsek Vrchlabí* z roku 1912 (*Adressbuch für den politischen und Schul-Bezirk Hohenelbe* 1912). Ten však nepřináší žádné nové informace a poznatky. Zmiňuje dokonce méně ulic než adresář předchozí, pouze 37.

O prvním písemně doloženém období můžeme konstatovat, že výše uvedené tendence v pojmenování se udržely přes celé toto období. Nové názvy byly motivovány převážně budovami (*Bräuhausstraße*, *Kirchenstraße*), přírodními útvary (*Delberg*, *Galgenberg*, *Flurgasse*) a v jednom případě i osobnosti působící v regionu (*Konrad Wiesner Straße*), přičemž poměr těchto významových skupin zůstává i nadále ve prospěch prvních dvou zmíněných.

2.2.2 Období 1918 - 1933

Období bezprostředně po vzniku prvního samostatného československého státu bylo ve Vrchlabí ve znamení dvojvládí - na české straně vznikl Národní výbor, proti kterému stáli němečtí občané věrni separatistické vládě provincie *Deutschböhmen* v Liberci. Jaký vliv mělo toto rozložení sil na názvy ulic ve městě, můžeme soudit pouze dle dochovaného adresáře z roku 1924. Zde se nacházejí názvy německé. Domnívám se však, že právě v tomto období existovaly vedle nich i nápisy české.

V *Adresáři pro okrsky Hostinné, Vrchlabí a Rokytnici 1924* (*Adressbuch für Bezirke Arnau, Hohenelbe und Rochlitz*) nalézáme 44 názvů ulic. Oproti stavu z předešlého období zaznamenáváme dva názvy ulic, které se v předešlých adresářích neobjevily:

Gebirgsstraße - Horská ulice - jedná se o pokračování Hauptstraße, ulice vede do Špindlerova Mlýna, tzn. do Krkonoš
Roseggerstraße - Roseggerova ulice (rakouský spisovatel, 1843 - 1918)

V posledním dochovaném *Adresáři politického okresu Vrchlabí z roku 1933* (*Adressbuch des politischen Bezirkes Hohenelbe 1933*) je doloženo 65 názvů ulic, přičemž se ve dvaceti případech jedná o nová pojmenování, nikoliv přejmenování ulic stávajících. Z toho můžeme usuzovat, že v období 20. let prožila výstavba nových domů ve Vrchlabí velký rozmach. Pro nás je ovšem důležitější zjistit, jakou motivaci měla ona nová pojmenování a zda zaznamenáváme nějakou novou tendenci v chrematonymii.

Böhmgasse - Böhmova ulice (Wendelin Böhm, purkmistr, 19. století)

Brüder Weiß Straße - Ulice bratrů Weissových (knihovnici, konec 19. století)

Ehingerstraße - Ehingerova ulice (Adalbert Ehinger, purkmistr, 19. století)

Fuchsbergweg - Liščí kopec (původně osada, vlivem nové zástavby vznik ulice)

Gabelsbergergasse - Gabelsbergrova ulice (vynálezce německého těsnopisu, 1789 - 1849)

Gutenberggasse - Gutenbergova ulice (Johannes Gutenberg, německý vynálezce knihtisku, 1400 - 1468)

Hinter dem Kloster

Hollmannngasse - Hollmannova ulice (Josef Hollmann, vrchlabský malíř, 18. století)

Klosterweg - Klášterní cesta

Mozartstraße - Mozartova ulice (rakouský hudební skladatel, 1756 - 1791)

Pohlstraße - Pohlova ulice (mecenáš, který odkázal svůj majetek městu)

Schreibendorferweg - Benecká ulice (směřuje do obce Benecko)

Schreyergasse - Schreyerova ulice (Adolf Schreyer, německý malíř, 1828 - 1899)

Schubertgasse - Schubertova ulice (rakouský hudební skladatel, 1797 - 1828)

Staffelberg - Štafetový vrch

Starkenbacherstraße - Valteřická ulice (směřuje do obce Valteřice)

Steffengasse - Steffenova ulice (E. Steffen, malíř, 19. st.)

Straußgasse - Straussova ulice (rakouský hudební skladatel, 1804 - 1849)

Thallmayerstraße - Thallmayerova ulice (Franz Thallmayer, purkmisrt, konec 19. století)

Töpferstraße - Hrnčířská ulice

Watzelgasse - Watzelova ulice (Franz Watzel, starosta Vrchlabí (1848), později poslanec kroměřížského sněmu

Weißbachweg - Bělopotoční cesta (cesta podél Bílého potoka)

Z 22 nových pojmenování ulic je 14 motivováno nějakou významnou osobností. Tyto osobnosti můžeme ještě rozdělit na osoby republikového, či dokonce evropského významu a osobnosti proslavené v regionu. Zde máme poměr přibližně 10:4 ve prospěch osobnosti proslavených regionálně. Tento fakt jasně naznačuje obrat v motivaci nových pojmenování ulic. Zatímco v prvním období převládaly motivace obecného rázu, neutrální a především orientační, ve 30. letech se objevují označení politicky motivovaná, konkrétní a vysoce příznaková, mnohdy bez jakéhokoliv vztahu k danému místu. Neměli bychom ovšem zapomínat na fakt, že i přes značnou převahu výše zmíněných pojmenování nezanikají zcela snahy z předešlých dob. Ze zbylých osmi pojmenování jsou tři motivovány přírodními útvary (*Weißbachweg, Fuchsbergweg, Staffelberg*), tři budovami (*Klosterweg, Hinter dem Kloster, Töpfergasse*) a dvě sousedními sídlišti, k němuž vedly (*Starkenbacher Straße, Schreibendorferweg*).

Kompletní seznam ulic nalezených ve všech adresářích a v knize o přečíslování - viz příloha 2.

2.2.3 Období 1933 - 1945

V období, kdy bylo Vrchlabí spolu s okolními Sudety připojeno k německé říši, nedošlo k velkým změnám v pojmenování ulic. Již před Protektorátem měla němčina ve Vrchlabí velký vliv (vzhledem k národnostnímu složení zdejšího obyvatelstva.)

Užitečnější než pouhý výčet ulic je jejich roztrídění podle motivace pojmenování (podle výše vymezených skupin). Získáme tím přehled o tendencích v pojmenovávání ulic v dané době.

Vzhledem k tomu, že názvy byly ještě stále v německém jazyce, nemá pro nás jiné třídění žádný větší význam. Názvy opět předkládám i s českým překladem.

1. podle sousedního nebo vzdáleného sídliště, k němuž ulice vedla

Harta-Pelsdorfer Straße - Hartecko-kunčická ulice

Hennersdorfer Straße - Branenská ulice

Hrabacover Straße - Hrabačovská ulice

Langenauer Straße - Lanovská ulice

Schreibendorfer Weg - Benecká ulice

Starkenbacher Straße - Valteřická ulice

2. podle některé vlastnosti ulice

A) podle polohy

Einschicht - Samota

Hauptstraße - Hlavní ulice

Hochstraße - Vysoká ulice

B) podle tvaru

Breite Gasse - Široká ulice

Flurgasse - Nivní ulice

Schleiergasse - Závojeová ulice

C) podle doby vzniku

Neustadt - Nové Město

3. podle obecných názvů přírodních útvarů či podle názvu pozemku

Feldgasse - Polní ulice

Gebirgsstraße - Horská ulice

Ufergasse - Břežní ulice

Wassergasse - Vodní ulice

4. podle objektu, k němuž nebo kolem něhož tato ulice vedla

Bahnhofstraße - Nádražní ulice

Bräuhausstraße - Pivovarská ulice

Brückenstraße - Mostní ulice

Dreihäuserweg - Třídómí

Gartenstraße - Zahradní ulice

Hinter dem Kloster - Za Klášterem

Kirchenplatz - Kostelní náměstí

Kirchenstraße - Kostelní ulice

Klostergasse - Klášterní ulice

Klosterweg - Klášterní cesta

Krankenhausgasse - Nemocniční ulice

Mariahilf - U Panny Marie Pomocné

Papiergasse - Papírová ulice

Rathausplatz - Radniční náměstí

Schützenstraße - Střelecká ulice

5. podle pomístních jmen útvarů nacházejících se v blízkosti ulice

Elbegasse - Labská ulice

Weißbacher Straße - Bělopotoční ulice

6. podle osobního jména jednotlivce

A) celorepublikového či celoevropského významu

Gutenberggasse - Gutenbergova ulice

Mozartstraße - Mozartova ulice

Schubertstraße - Schubertova ulice

Straußgasse - Straussova ulice

B) regionálního významu

Böhmanstraße - Böhmanova ulice

Böhmngasse - Böhmova ulice

Brüder Weiß Straße - Ulice Bratří Weissových

Ehingerstraße - Ehingerova ulice

Gabelsbergergasse - Gabelsbergerova ulice

Gendorfstraße - Gendorfova ulice

Hollmannngasse - Hollmannova ulice

Kablikstraße - Kablikova ulice

Konrad Wiesner Straße - Ulice Konrada Wiesnera

Pohlstraße - Pohlova ulice

Schreyergasse - Schreyerova ulice

Steffengasse - Steffenova ulice

Thallmayer Straße - Thallmayerova ulice

Watzelgasse - Watzelova ulice

7.podle osobního jména skupiny lidí, podle vrstvy
obyvatelstva či podle řemesla

Planschmiedgasse - Kovářská ulice

Richtergasse - Richtářská ulice

Töpfergasse - Hrnčířská ulice

Tuchplan - Bělídlo

8. podle názvů zvířat či přírodnin

Kombinace:

Fuchsbergstraße - *Liščí kopec* - 2a + 8
Galgenberggasse - *Šibeniční vrch* - 2a + 4
Hofgrund - *Dvorní pozemek* - 3 + 4
Jankaberg - *Jankův kopec* - 2a + 6
Ölberg - *Olivetská hora* - 2a + 4
Schleußenberggasse - *Zdymadlovrch* - 2a + 7
Seidelsteg - *Seidlova lávka* - 4 + 6
Staffelberg - *Štaflovrch* - 2a + 3

Je zřejmé, že oproti prvnímu doloženému stavu přibírají na důležitosti osobnosti, a to především osobnosti spjaté s regionem. Většina nově vzniklých ulic již nenese orientační název, ale název připomínající nějakou význačnou osobu (celkem 18 ulic ze 64). Stále však po obsahové stránce převládají v názvech ulic objektivní skutečnosti, neutrální názvy, které napomáhají orientaci obyvatelstva, jako jsou např. přírodní útvary, důležité budovy, vlastnost ulice či směr, do kterého ulice vede.

2.2.4 Období 1945 - 1948

Předání moci ve Vrchlabí proběhlo mírovou cestou. Do správy města se dostali komunisté. Z 95% se změnilo obyvatelstvo a Češi poprvé v historii města tvořili většinu obyvatelstva. Tyto dvě skutečnosti měly podstatný dopad na změnu názvů všech ulic ve Vrchlabí.

Pro toto období mi jako pramen sloužil *Plán města Vrchlabí* z roku 1946; pro srovnání jsem použila *Plánu svobodného města Vrchlabí* z roku 1945 nebo dříve (*Plan der freien Stadt Hohenelbe*) z Archivu města Vrchlabí. Na prvním místě v seznamu je uveden nový název, na druhém místě (je-li to možné) jméno předcházející.

5. května - Konrad Wiesner Straße
A. Dvořáka - Papiergasse
A. Jiráska - Pohlstraße
Bělopotocká - Weißbacher Straße (překlad)
B. Němcové - Schreyergasse
B. Smetany - Mozartstraße (věčná souvislost)
Cukrářská - Richterergasse
Dělnická - Harta-Pelsdorfer Straße
Dobrovského - Hinter dem Kloster
Fügnerova - nová ulice
F. Kavána - Seidelsteggasse
Gen. L. Svobody - Brüder Weiß Straße
Havlíčková - Klosterergasse
Hřbitovní - Dreihäuserweg
Husova - Klosterergasse
Chelčického - Kirchenstraße
Jihoslovanská - Brückenstraße
J. Buchara - Schleiergasse
J. Hrubého - Hrabacover Straße
J. Nerudy - Hollmannngasse
J. Suka - Böhmngasse
J. Šíra - Ufergasse
J. K. Tyla - Neustadt
Kalvárie - Ölberg (věčná souvislost)
Klicperova - Straußgasse
Kněžická - Schreibendorferweg (překlad)
Komenského - Bräuhhausstraße
Krakonošova ulička - Planschmiedgasse
Krkonošská - Gebirgsstraße (překlad)
K. Čapka - Steffengasse
K. Světlé - Gartengasse
K. V. Rase - Gutenberggasse

Labská - Elbegasse (překlad)
Lánovská - Langenauer Straße (překlad)
Letná - nová ulice
Liščí kopec - Fuchsbergstraße (překlad)
Lužická - Lange Gasse
Masarykovo náměstí - Rathausplatz
Medkova - Ehingerstraße
Mikulíkova - Gabelsberger Gasse (věcná souvislost)
M. R. Štefánika - Watzelgasse
Nádražní - Bahnhofstraße (překlad)
nám. Maršála Stalina - Kirchenplatz
Na bělidle - Hochstraße
Palackého - Töpfergasse
Partyzánská - Mariahilf
Polní - Feldgasse (překlad)
Pražská - Hennersdorferstraße (věcná souvislost)
P. Bezruče - Schubertstraße
Rolnická - Schleußenberggasse
Sovětská - Gendorfstraße
Sv. Čecha - Breite Gasse
Škroupova - nová ulice
Tkalcovská - Tuchplan (překlad)
Třída prof. dr. E. Beneše - Hauptstraße
Třída Rudé armády - Kablikstraße
Tyršova - Thallmayer Straße
U lázní - Wassergasse (věcná souvislost)
U nemocnice - Krankenhausgasse (překlad)
Vančurova - Schützenstraße
Vápenická - Galgenberggasse
V. Hálka - Flurgasse
Žižkova - Böhmannastraße

Ze 63 nových názvů jsou dva názvy pro nově vzniklé ulice a 10 přesných či volnějších překladů. Je neuvěřitelné, že se

změnila naprostá většina názvů ulic ve Vrchlabí (51), a to často bez jakéhokoli sémantického vztahu k názvu předchozímu. Věcnou souvislost dohledáme u pouhých pěti nových pojmenování:

B. Smetany - Mozartstraße: oba hudební skladatelé, pouze změna podle skladatele českého původu

Kalvárie - Ölberg: oba názvy spojuje náboženská symbolika a spojitost s životem Ježíše Krista

Mikulíkova - Gabelsberger Gasse: oba významní těsnopisci, znovu pouze upřednostněn Čech před cizincem

Pražská - Hennersdorferstraße: ulice se jmenovala dle nejbližší vesnice, do níž vedla (Dolní Branná); směřuje též ovšem do hlavního města

U lázní - Wassergasse: oba názvy poji skutečnost existence lázní

Nové názvy dokazují jasný příklon k pojmenovávání podle - ve většině případů celorepublikově - významné osobnosti (36 názvů). Převládají jména spisovatelů před skladateli a politiky. Necelou polovinu nových názvů tvoří ostatní sémantické skupiny. Ovšem ani z těchto pojmenování již necítíme snahu o orientující platnost (výjimku tvoří např.

ulice *U lázní, U nemocnice, Bělopotocká* či *Lánovská*, které však přetrvaly z doby předešlé).

V protokolech o schůzích rady místního národního výboru 19. 9. 1945 – 17. 6. 1946 nacházíme dokument z 8. 10. 1945, ve kterém se dočítáme o změnách v pojmenování 65 ulic. Jsou to názvy, které předložila komise ustanovená na návrh stavebního oddělení. Zde se objevují některé odlišnosti od stavu na plánu města, z něhož jsem čerpala výše. Protože je plán města pracovníky muzea zařazen do roku 1946, je oprávněná domněnka, že změny ustanovené touto komisí neměly dlouhého trvání, či nebyly schváleny vůbec. Schvalovací pravomoci v té době měla rada MNV, popř. plénium. Přesto je nutné rozdíly v názvech ulic uvedených v obou pramenech zmínit, neboť v nich můžeme nalézt další motivační tendence v pojmenování.

- **Dobrovského ulice** je uvedena v zápise komise jako bývalá **Pohlstraße**, zatímco v plánu z r. 1945 jako **A. Jiráska**
- **Hinter dem Kloster** měla být přejmenována na **Svobodovu**, ale v plánu nese název **Dobrovského**
- **Fügnerova** ulice je bývalá **Krankenhausstraße**
- **Seidelsteggasse** je přejmenována na **Lomenou**, v plánu na **F. Kavana**
- **Brüder Weiß Str.** se měla stát **Partyzánskou**, na plánu **gen. L. Svobody**
- **Klostergasse** byla původně přejmenována na **Husovu**, na plánu **Havlíčkova**
- **Brückenstraße** byla pouze přeložena jako **Mostní**, na plánu **Jihoslovanská**
- **Schleiergasse** měla býti **Úzkou**, na plánu **J. Buchara**
- **Neustadt** měla nést pojmenování **Čsl. odboje**, na plánu **J. K. Tyla**

- **Letná ulice** je bývalý **Staffelberg**
- **Töpfergasse** dle překladu **Hrnčířská**, ovšem v plánu **Palackého**
- **Mariahilf** měla být **ulicí Mariánskou**, na plánu **Partyzánská**
- **Schubertstraße** byla ustanovena jako **Sluneční**, ale v plánu figuruje pod názvem **P. Bezruče**
- **Škroupova ulice** se jmenovala **Fischerberg**
- **Böhmmanstraße** je v zápise uvedena jako **Sportovní**, na plánu **Žižkova**

Nacházíme ještě pět ulic, které se na plánu nevyskytují vůbec:

Klosterweg - Alexandrova ulice

Einschicht - Na samotě

Jankaberg - Kbely

Berggasse - Na kopci

Teufelsmühle - Čertův Mlýn

Tyto názvy určitě nejsou žádnými smyšlenkami komise, protože je vždy alespoň jeden z názvů (český či německý) znám z předchozích nebo budoucích pramenů. Je třeba mít neustále na paměti, že se mohli mýlit jak tvůrci plánů, tak členové různých komisi.

Dle výčtu diferencí mezi oběma prameny můžeme konstatovat, že názvy ulic navržené komisí jsou obecnější, neutrálnější a více se drží původních názvů či skutečného stavu. Šest pojmenování vzniklo pouhým překladem (např. **Čertův Mlýn**), další čtyři vznikla podle vlastnosti ulice či podle objektivní skutečnosti (např. **Úzká**). To ovšem neznamená, že tendence pojmenovávat ulice podle význačných osobností, kterou jsme konstatovali později, by se zde neobjevovala vůbec.

2.2.5 Období 1948 - 1968

V roce 1950 byly k Vrchlabí připojeny sousední obce *Hořejší Vrchlabí* a *Podhůří*. První zmíněná dostala označení Vrchlabí II, Podhůří (dříve Harta) se stalo Vrchlabím III. Bohužel z této doby ani z doby pozdější nemáme dochován žádný plán města, proto uvedu pouze doložené změny, které jsou zapsány v Protokolech o plenárních schůzích 1950 - 1951. Na plenární schůzi konané 13. 12. 1950 byl podán návrh na nové pojmenování některých ulic. V příloze pak byla uvedena i odůvodnění oněch změn.

Milulíkova - ul. K. H. Máchy

Odůvodnění: „Jméno komorního stenografa Mikulíka nemá žádný vztah a spojitost s městem. K pojmenování snad došlo omylem. K. H. Mácha jeden z největších básníků českého romantismu napsal svou slavnou *Krkonošskou pout'* na cestě do hor a Krkonoš se ve svém básnickém díle dotýká několikrát.“

Sukova - Víta Nejedlého

Odůvodnění: „Jméno širším vrstvám lidovým poměrně málo známého skladatele hudebního nahrazujeme rovněž jménem hudebníka populárního Víta Nejedlého, který prožil svůj mladý život za lepší byti pracujícího člověka.“

Štefánikova - Dukelská

Odůvodnění: „Když loyálně přiznáme Štefánikovy zásluhy v boji za osvobození z rakouského jha, musíme kriticky zdůraznit i jeho západnickou orientaci, krajně reakční protisovětský postoj a hluboký odpor ke všem lidově-demokratickým svobodám čsl. vojska na Rusi, jehož volené představitele nechal diktátorsky uvěznit na Ruském ostrově. Jméno ul. *Dukelské* připomíná občanstvu místo největších obětí a počátek

hrdiných bojů na území Československa. Symbol Slovenska z první republiky nahrazujeme symbolem společného boje za svobodu a přátelství zpečetěného krví sovětského a československého vojáka ve slovenských horách.“

Kalvarie - Na Valech

Odůvodnění: „Název *Kalvárie* vznikl z německého pojmenování Ölberg (Olivetská hora) - místo u sochy, kam chodili Němci o velikonocích s procesím. Topograficky název *Na valech* je reminiscencí na válku v r. 1778 tzv. bramborovou válku, v níž v posledních fázích bojů bylo pruské vojsko nad Vrchlabím poraženo, díky ochranným valům nad městem v místě navrženého pojmenování.“

Kbely - Ve Strži

Odůvodnění: „Název *Kbely* vznikl náhodně a bezdůvodně v r. 1945. Název *Ve strži* odpovídá místopisné situaci: Hluboká strž vymletá horským potokem v místech severovýchodně od biografu.“

Polní - Horská

Odůvodnění: „Při názvu *Polní ulice* dochází často k záměně s ul. *Rolnickou*. *Polní* je otrocký překlad z *Feldgasse*, proto komise doporučuje změnu na ul. *Horskou*, která plně vystihuje situaci.“

Chelčického - Julia Fučíka

Odůvodnění: „Vrchlabí má již ulice dvou výrazných představitelů husitské doby: ul. *Husovu* a *Žižkovu*, proto navržené nové pojmenování na ul. *Jul. Fučíka*, národního mučedníka.“

Fügnerova - Polská

Odůvodnění: „Oblastní tvůrce a představitel sokolské myšlenky byl Mir. Tyrš, jemuž k počtě byla pojmenována ulice u sokolovny. *Polskou ul.* jsme dlužni bratřim Poláků, našim nejbližším sousedům. Okolní města i vzdálené krajské město Hradec Králové mají *Polskou ul.*, zatímco my, kteří v nejbližší budoucnosti budeme rozšiřovat základnu česko-polských styků i prakticky, jsme jí dosud neměli.“

Škroupova - Ant. Mánesa

Odůvodnění: „Hudební skladatel Škroup neměl žádný vztah k našemu kraji, proto komise navrhla přejmenování na *ul. Ant. Mánesa*, který pobýval několikrát ve Vrchlabí, v lékárně u Kablíků a zanechal městu pět převzácných obrazů Vrchlabí - dva oleje a tři akvarely/nyni v majetku Krkonošského musea.“

Cukrářská - Úzká

Odůvodnění: „Název *Cukrářská* je neudržitelný, snad proto, že na rohu je umístěný cukrářský krám. Příléhavé je pojmenování na *Úzkou*, v místě kde sotva vůz projede.“

K. Světlé - Šlejharova

Odůvodnění: „Je temná, málo světlá, nevlídná a zastrčená ulička. Název *ul. Šlejharova* doporučuje komise z dvou důvodů: spisovatel Jos. K. Šlejhar pochází z rodu z Dolní Kalné a mládí své prožil u babičky ve starém mlýně, který stával v místě dnešní papírny v Dol. Branné. Dílo spisovatele Šlejhara je pozoruhodné pro svůj temný pesimismus, naturalismus jakými odhaluje lidská utrpení, proto nový název temné, nehostinné uličky, odpovídá i vnitřnímu obsahu díla našeho krajana Jos. K. Šlejhara.“

Dobrovského - Dr. K. Farského

Odůvodnění: „Význam Dobrovského nebude nijak zmenšen, když tuto ulici těsně přiléhající ke sboru církve čsl., přejmenujeme na ul. dr. K. Farského, vynikajícího rolníka Krkonoš ze Škodějova u Vysokého, patriarchy církve čsl. a předního bojovníka za zlidovění náboženského života u nás.“

část ulice Nádražní - ul. 7. listopadu (výročí bolševické revoluce)

Odůvodnění: „Ulice Nádražní jest několidrát lomena, takže jí lze snadno rozdělit. Ulice čsl. Armády budiž prodloužena až po most a Nádražní ul. zbývá v úseku od nádraží po křižovatku naproti staré pile.“

Jos. Buchara - Jana Buchara

Odůvodnění: „Jos. Buchara nutno opravit na ul. Jana Buchara, propagátora turistiky a lyžařství v Krkonoších, Jos. Buchar je zřejmě nemilý omyl.“

část ulice Dělnická - Údernická

Odůvodnění: „Ulice Dělnická jest nejdelší ulici ve Vrchlabí, nepřehledná. Proto komise navrhuje vnitřní část ul. Dělnické přejmenovat na ul. Úderníků a zbývající část zůstává ul. Dělnickou.“

U nemocnice - ulice Kablíkových

Odůvodnění: „Ul. U nemocnice se všeobecně nelíbí, proto navržena změna. Kablíkovi jsou dvě pozoruhodné postavy vrchlabských dějin, on český lékárník a vynálezce, ona známá botanička Josefína Kablíková, z I. pol. 19. stol. . . . Dnes upadlo jméno Kablíkových spřízněné s Mánesy, nezaslouženě v zapomenutí - ať alespoň jméno ulice připomíná záslušnou činnost přírodovědecké dvojice.“

„Za svou osobu navrhuji ul. Rolnickou přejmenovati na Zálabí.“ To zapsal Emil Flégl, 13. 12. 1950 ve Vrchlabí. (Odůvodnění zůstala v nezměněné podobě dle přílohy k zápisu, nekorigována.)

V zápisu se též dočítáme o dvou změnách, které proběhly již dříve. Lanovská ulice byla přejmenována na ulici Čsl. armády a Medkova na ulici Kpt. Jaroše.

Na příkladu města Vrchlabí je možné pojmenovat obecná kritéria či zásady, jimiž se řídili tehdejší správní činitelé při změnách v pojmenování ulic. Je pravděpodobné, že takto postupovali komunální politici všech českých měst v duchu oficiální politiky.

1. Političtí představitelé přehodnocovali dějiny a jejich význam, vytvářeli nové hrdiny, kteří více zapadali do „šablon“, a tak více posloužili budování socialistické společnosti. (Sukova - Víta Nejedlého: nevím sice, jaký byl Nejedlý hudebník, ale nepochybuji o tom, že na poli uměleckém ho Josef Suk jasně předčil.). Ani Štefánik nebyl pro své prozápadní smýšlení vhodným kandidátem. Označení *Dukelská* dle odůvodnění poslouží hned v mnoha ohledech.

2. Zřetelná je i snaha o co nejokázalejší názvy, které souvisejí s tehdejší snahou působit na občany v duchu schopného pospolitého národa plného hrdinů. (Mácha - Mikulík: pojmenování podle stenografa Mikulíka bylo logické vzhledem k tomu, že mu předcházela německý stenograf Gabelsberger.)

3. Tendence podpory slovanské pospolitosti východního socialistického bloku (*Fügnerova - Polská, Dobrovského - 7. listopadu*).

4. Bylo též v zájmu vládnoucí ideologie potlačovat osobnosti svobodného ducha a nahrazovat je lidmi symbolizujícími národ (*Chelčického - J. Fučíka*).

5. Tendence k odstraňování názvů souvisejících s náboženskými tradicemi (Kalvarie - Na valech). Ty byly pak mnohdy nahrazovány pojmenováními neutrálními.

Zda k výše uvedeným změnám vůbec došlo, s jistotou nevím. Předpokládám však, že na jistou dobu tyto změny v platnost vstoupily. Většina z nich se však do dnešní doby pochopitelně neudržela. (Výjimkou je např. ulice *Dukelská*.)

2.2.6 Období 1968 - 1989

Soupis ulic v tomto období je též vlastnictvím Státního okresního archivu v Trutnově. Pracovníci archivu však bohužel nebyli schopni tento seznam bližší časově určit. Předložený seznam ulic mapuje vývoj názvů od r. 1968 do roku 1989. Jestliže ulice žádnou změnou v názvu neprošla, zůstala kolonka volná. Přehled změn není bohužel kompletní, protože k dané problematice neexistují dochované systematicky zpracované prameny. Kromě zmíněného soupisu byly do přehledu zařazeny názvy ulic, které se objevily v zápisech z rad či plenárních schůzí v rozmezí let 1968-1974 (ovšem ne v souvislosti se změnou názvu).

Dřívější název	Přejmenování	Název před rokem 1989
	5. května	
Havlíčkova	Alexandrova=Hrnčířská	Hrnčířská
	B. Němcové	
	Cukrářská	

	Čertův Mlýn	
	Dělnická	
Anglická	Dobrovského=Svobodova	
Francouzská	Dvořákova	
U nemocnice	Fügnerova	
	Hřbitovní	
	Husova	
	Chelčického	
	Jos. Hrubého	
	Jos. Šíra	
	J. Suka	
	Kalvárie	
	Kbely	
	Klicperova	
Benecká	Kněžická	
Pivovarská	Komenského	
	Krakonošova ulička=Lužická	
Polská	Krkonošská ulice	V. I. Lenina
	K. Čapka	
	K. Světlé	
	K. V. Raise	
Žižkova (dnes jinde)	Labská	
Čsl. Armády	Lanovská	Čsl. armády
	Letná	
	Liščí kopec	
Fr. Kavána	Lomená	
U Městského parku	Mariánská	Partyzánská
neoficiálně Dubčekovo nám.	Masarykovo náměstí	Gottwaldovo nám.
	Medkova	Kpt. Jaroše

	Mikulíkova	
Lidická	Mostní	Jihoslovanská
Dvořákova	Na Bělidle	
	Na Kopci	
	Na Samotě	
	Nádražní	
Mírové náměstí	Nám. Maršála Stalina	Nám. Míru
ul. Gen. L. Svobody	Partyzánská	ul. Gen. L. Svobody
	Polní	
	Pražská	
J. Nerudy (dnes jinde)	Příčná	
	Rolnická	
P. Bezruče	Sluneční	
	Smetanova	
	Sovětská	
Žižkova	Sportovní	Žižkova
	Svatopluka Čecha	
	Škroupova	
	Štefánikova	Fučíkova
	Tkalcovská	
	Třída pres. E. Beneše	
Americká	Třída Rudé armády	
	Tyršova	
	Ulice Českého odboje	
	U Lázní	
Jos. Bucharu	Úzká	
	Vančurova	
	Vápenická	
	V. Hálka	
	část Krkonošské	Horská

Situace v názvosloví ulic v tomto období (1968-1974) je nepřehledná. Nejsou dochovány žádné plány města, ani žádné jasné dokumenty o přejmenovávání ulic. Z toho usuzuji, že přejmenovávání ulic probíhalo poměrně živelně, mimo administrativní zásady.

Ráda bych pro dokreslení situace citovala některé výroky, které se objevily v zápisech z rad Městského národního výboru ve Vrchlabí (dále jen MěstNV) od začátku roku 1968 do konce roku 1971, nebo ze zasedání MěstNV od roku 1968 do roku 1974. (Toto rozmezí jsem vzhledem k periodizaci zvolila jako relevantní pro zjištění případných změn v pojmenování.) Objevuje se zde několik vyjádření k eventuálním změnám v názvech některých ulic.

Zápis z rady MNV ze 3. září 1968 obsahuje i prohlášení následujícího znění: „Jedním z požadavků vojsk na našem území jest odstranění nápisů týkajících se států Varšavské smlouvy.“ Do jaké míry se toto prohlášení dotýká ulic, nejsem schopna posoudit. Ovšem jistá souvislost je patrná z dalších zápisů.

17. září 1965: „Přejmenování ulic *Polská, Sovětská, Rudé armády* bylo předmětem jednání na mimořádném plenárním zasedání MěstNV. Pověření vypracováním návrhu na přejmenování ulic.“

29. října 1968: „Nezákonné přejmenování ulic bylo provedeno v srpnových událostech. Jedná se o ulici *Polskou a Rudé armády*. Rada MěstNV schválila názvy ulic, ovšem plenární zasedání se bude konat až v prosinci.“ (V zápise ze zmíněného plenárního zasedání se však nic k této problematice nedočteme.)

21. října 1969: „Dále tlumočil s. Štěpánek doporučení, aby se vrátily původní názvy ulic přejmenované po 21. srpnu 1968.

K návrhu se vyjadřovali všichni členové rady a dospěli ke shodnému názoru názvy ulic neměnit. Byli názoru, že názvy ulic byly voleny uvážlivě, jsou symbolické, t.j. *Dukelská, Slovanská*. Souhlasně však byl vysloven názor pojmenovat ulice při další bytové výstavbě. Otázka přejmenování ulic bude předložena do některé příští rady MěstNV.“

2. prosince 1969: „Rada MěstNV schválila návrh přejmenovat část bývalé *Polské* ulice, nyní *Krkonošská*, na ul. *V.I.Lenina* - úsek od radnice po křižovatku. Návrh předložit k projednání plenárnímu zasedání.“

Pro lepší možnost porovnání se současným stavem rozřídím názvy ulic města Vrchlabí před rokem 1989 podle sémantické motivace. (Na tomto místě je třeba připomenout, že se jedná pouze o ulice Vrchlabí I, protože seznam ulic ostatních částí města není dostupný.)

a) podle sousedního nebo vzdáleného sídliště, k němuž vedla:
Kněžická, Pražská

b) podle některé vlastnosti ulice

- podle polohy: *Na Kopci, Na Samotě, Příčná*
- podle tvaru: *Lomená, Úzká*
- podle jakosti: *Sluneční*

c) podle obecných názvů přírodních útvarů či podle názvu pozemku:
Letná, Polní, Horská

d) podle objektu, k němuž nebo kolem něhož tato ulice vedla, který se nacházel v katastru příslušné obce a který byl pojmenován apelvativem nebo vlastním jménem (7):

Hřbitovní, Kalvárie, Kbely, Na Bělidle, Nádražní, U Lázní, Vápenická

e) podle pomístních jmen útvarů nacházejících se v blízkosti ulice:

Labská

f) podle osobního jména jednotlivce

- celorepublikově proslaveného (26): *B. Němcové, Dobrovského, Dvořákova, Fügnerova, Husova, Chelčického, J. Suka, Klicperova, Komenského, V. I. Lenina, K. Čapka, K. Světlé, K. V. Raise, Gottwaldovo nám., Kpt. Jaroše, Gen. L. Svobody, Žižkova, Svatopluka Čecha, Smetanova, Škroupova, Fučíkova, Tř. pres. E. Beneše, Tyršova, Vančurova, V. Hálka, Mikulíkova*
- regionálně významného: *Jos. Hrubého, Jos. Šíra*
- smyšlené postavy: *Krakonošova ulička*

g) podle osobního jména skupiny lidí, podle vrstvy obyvatelstva či podle řemesla (9):

Cukrářská, Dělnická, Hrnčířská, Jihoslovanská, Partyzánská, Rolnická, Sovětská, Tkalcovská, Tř. Rudé Armády

h) podle historické události:

5. května

ch) podle abstraktních pojmů spojených s historickými událostmi:

Nám. Míru

i) podle názvu instituce, organizace:

Ul. Českého odboje, Čsl. armády

j) podle názvu přírodnin

Kombinace:

Čertův Mlýn d) + f)

V názvosloví ulic a náměstí města Vrchlabí před rokem 1989 jasně dominují názvy ulic motivované vlastním jménem nějaké celorepublikově známé osobnosti. Orientační názvy (skupiny a-e) tvoří necelou polovinu uličních pojmenování. Očividně má přednost duchovní hodnota před praktickou.

2.2.7 Po roce 1989 do dneška

15.8.1990 projednávala rada MěstNV změny v pojmenování vrchlabských ulic.

„Návrhy na změny názvů ulic a náměstí byly řešeny Občanským fórem ve Vrchlabí již na začátku prosince 1989. Po určitou dobu vznikaly různé návrhy na změny názvů. Návrhy byly řešeny kolektivně po dialogu se všemi, kteří o věc projevili zájem. Vůdčím duchem celé akce byl pan profesor Miloš Gerstner. Projednávání nebylo vůbec jednoduché. Přejmenování bylo možno provádět až po volbách do Federálního shromáždění a České národní rady. Do konce června 1990 se k návrhům měly možnost vyjádřit všechny odbory našeho národního výboru, SNB, požárníci ... Nyní již čekáme na nové smaltované tabulky s názvy ulic, jejich vyvěšení provedou Technické služby našeho města.“¹⁶

Změny, které se v té době udály v názvosloví vrchlabských ulic, nebyly početné, ani přelomové. Byly odstraněny názvy s vazbou na předchozí režim. Ty byly z velké části nahrazeny pojmenováními, která ve Vrchlabí měla svou tradici. Dále bylo nutno pojmenovat některé nově obydlené části města či oficiálně uznat lidový název některé cesty.

---

¹⁶Gerstner, M.: Nové názvy našich ulic, In: *Puls*, IX/1990, s. 5

Jednotlivé změny jsou rozděleny do tří skupin podle městských částí.

Vrchlabí I

- náměstí u radnice dostalo s konečnou platností název **náměstí T. G. Masaryka** (dříve *Gottwaldovo náměstí*)
- hlavní vrchlabská tepna nesoucí do této doby název *Krkonošská*, byla rozdělena na **Krkonošskou a Horskou**
- bývalá *Sovětská ulice*, která navazuje na *Krkonošskou*, byla rozdělena a přejmenována na **ulici Slovanskou a ulici Nerudovu**
- ulice *Julia Fučíka* dostala název **P. J. Šafaříka**
- třída *Rudé armády* byla přejmenována na ulici **Českých bratří**
- ulice *Partyzánská* dostala neutrální a orientační pojmenování **Pod Parkem**
- ulice *Československé armády* získala zpět svůj osvědčený název **Lánovská**
- ulice **Ludvíka Svobody** je novým názvem pro bývalou ulici *Generála Svobody*
- všechny výpadevé ulice svým názvem udávají směr: **Lánovská, Pražská, Benecká, Horská, Valteřická** (původně *Jos. Hrubého*)

Vrchlabí II

- ulice k Benecku byla na plánech označena jako *Benecká*, na domovních objektech v terénu byla označena jako **Bucharova** - název platí
- tzv. Kolonka na pravém břehu Labe dostala oficiálně název **U Jezu**
- domy na protějším břehu Labe se nacházely v ulici, která neměla jméno, vznikla ulice **U Splavu**

- **Na Stráni** se bude jmenovat příkrá stráň nad Labem
- ulice na pravém břehu Labe, vedoucí od mostu čp. 466 až k Herlikovicím dostala pojmenování **Za Řekou**
- dosud bezejmenná odbočka od mostu u Vkusy byla pojmenována **Tichá ulička**
- pokračováním *Rolnická ulice* je oblast, která dle tradice ponese název **Stavidlový vrch**

Vrchlabí III

- pro přehlednost dostala dosud *Nádražní ulice* název **Poštovní**
- ulice A. Zápotockého byla přejmenována na **Lipovou**
- nová ulice vedoucí šikmo napříč mezi *Poštovní* a *Dělnickou ulicí* byla pojmenována názvem **Na Nivě**
- nově vzniklá ulice mezi Vápenickým potokem a *Opletalovou ulicí* má název **U Břízek**
- nové pojmenování **U Ostrůvku** dostala ještě nepojmenovaná ulička mezi *Opletalovou ulicí* a domem čp. 56
- nově vznikla **Dlouhá ulice** - podél železniční trati od *Opletalovy ulice* až k mlékárně

Tendence při pojmenovávání nových ulic je zřejmá. Přestávají se objevovat názvy oslavující osobnosti, skupiny obyvatel či významné události a vrací se snaha o pojmenování, která jsou nějak spjata s daným místem a jeho skutečnými "parametry". Občané města i správní představitelé města zřejmě pochopili podstatu přidělování jmen jednotlivým cestám. Nově vzniklé názvy totiž mohou usnadnit orientaci a snad i vypovědět něco o dané lokalitě.

V nejnovější době je přejmenovávání či nové pojmenovávání ulic v kompetencích městského zastupitelstva (dále MZ). Do této chvíle bylo odhlasováno 10 nových názvů, resp. náměstí.

- květen 1994 - ulice **Pod Žalým** (začíná u čp. 57 a navazuje na ulici Na Stráni)
- říjen 1995 - MZ schválilo název ulice **Zámecká** (od čp. 209 až ke Krkonošskému zahradnictví)
- červenec 1998 - **U Kamenky** (ulice v Hořejším Vrchlabí u Kamenné cesty)
- duben 1999 - **Horní** (nová ulice na Liščím kopci)
- duben 2000 - žádost na přejmenování ul. **Ludvíka Svobody** na ul. Svobody: tento návrh neprošel kvůli administrativním problémům (výměna občanského průkazu kvůli změně trvalého bydliště) a finančním nákladům občanů
- duben 2002 - pojmenování ulice podél objektu Kapitál směrem k Labi jako ulice **Krbalova**
- leden 2003 - nový název **Lesní ulice** (od čp. 107 k čp. 474 v Podhůří)
- listopad 2003 - ZM schválilo název další nové ulice na Liščím kopci **Na Výšině**
- únor 2006 - nová ulice křižující Příčnou dostala název **Kolmá** (Podhůří)
- říjen 2006 - malý prostor vzniklý výstavbou hotelu U Gendorfa byl symbolicky pojmenován **Evropské náměstí** (tak Vrchlabí získalo třetí náměstí)

Nejnovější názvy se většinou opět drží lokálních tradic a přírodních podmínek. Výjimku tvoří ulice Krbalova, která je pojmenována podle významného vrchlabského knihkupce a nakladatele, a Evropské náměstí, jehož název reaguje na současnou politiku České republiky. Při výběru názvu pro nové

náměstí byl zvažován návrh Jana Jüptnera, člena názvoslovné komise, náměstí *Victora Kuglera* (vrchlabský rodák, Holanďan, který ukrýval Anne Frankovou), který byl ovšem přehlasován zastánci pojmenování *Evropské náměstí*.

V regionálním časopise *Puls* se dnes vedou polemiky o nových pojmenováních ulic. Jedna strana zastává názor, že názvy by měly být geografické, orientační, a tím i neutrální. Druhá skupina (tvořena převážně mladšími lidmi) prosazuje pojmenovávání ulic podle význačných rodáků či osobností, které se nějak zasloužily o město. V historii města Vrchlabí se setkáváme s velkým počtem lidí, kterým by měl být vzdán hold v podobě jména ulice. Cituji L. Teplého, který se právě k této problematice vyjadřuje poté, co byl prosazen název *Krbalova ulice* (po slavném rodáku) na místo pojmenování *K Mostu*: „Je to problém komplikovaný a nešťastný, ale mám pocit, že právě Krbalův příklad by měl otevřít zatím nevyslovenou debatu o tom, proč po revoluci zůstalo ve Vrchlabí tak mnoho plytkých a prázdných uličních názvů, zatímco po drtivé většině našich výtečných rodáků a občanů se žádná z nich nejmenuje? Je to zapeklitá rovnice. Je to náhoda? Je to záměr? Ano, bezpochyby to záměr kdysi byl. Vrchlabská minulost před rokem 1945 měla být zapomenuta. Ulice byly pro z velké části nové obyvatelstvo pojmenovány novými, „neutrálními“ (spíše banálními) názvy podle místních přírodních (*Pod Strání*), situačních (*Poštovní*) i podivně bůhvíjakých (*Vítězná*) podmínek.“¹⁷ Dalším předmětem sporu je orientační platnost některých názvů, které si tento cíl kladou. Názvy ulic jako *Příčná* či *Kolmá* opravdu už jen málo vypovídají o své poloze, protože mnoho ulic je buď kolmých, nebo příčných.

---

¹⁷ Teplý, L.: Rodáci a uličníci. In: *Puls*, III/2003, s. 8-9.

2.2.8 Vývoj názvů hlavní ulice a dvou náměstí

Pro dokreslení situace je nutno pohovořit o proměnách názvů hlavní ulice a dvou vrchlabských náměstí. Tyto byly vždy centrem města. O jejich významu pro představenstvo města v každé době svědčí počet změn, jimiž si jejich názvy prošly.

Hlavní ulice

Do konce první světové války nesla název *Kaiser Franz Josef Straße* (*Ulice císaře Františka Josefa*). Za 1. republiky byla přejmenována na *Hauptstraße* = *Hlavní třídu*. Toto označení ji vydrželo do zabrání Sudet roku 1938. Potom dostala název *Adolf Hitler Straße*. Po osvobození republiky byla poctou Edvardu Benešovi - *Třída dr. Edvarda Beneše*. Po únoru 1948 dostala název *Stalingradská*. Po Chruščevově "rozbití kultu osobnosti" Stalina v roce 1956 byla přejmenována na *Polskou*. Po srpnu 1968 nesla nějaký čas název *Krkonošská* a na počátku 70. let oslavila svým jménem další významnou osobnost tehdejšího Sovětského svazu - *V. I. Lenina*. Po sametové revoluci se dočkala očištění od "politických přízraků", byla rozdělena a nese v dolní části název *Krkonošská*, v horní pak *Horská*.

Můžeme jen doufat, že těmito názvy neotřesou politické události budoucnosti, protože režim, který je ve své podstatě demokratický a zdravý, nepotřebuje demonstrovat svou stabilitu v názvech ulic.

Náměstí T. G. Masaryka

Do pádu Rakouska-Uherska se hlavní vrchlabské náměstí jmenovalo *Rathausplatz* (*Radniční náměstí*). Toto pojmenování si zachovalo přes první i druhou světovou válku. (Zřejmě pro svou neutralitu.) Po osvobození republiky dostalo po prvním

prezidentu republiky název *Masarykovo náměstí*. Po únoru 1948 se stalo *Gottwaldovým náměstím*. Není úplně jisté, zda došlo k oficiálnímu přejmenování, ale po událostech ze srpna 1968 byl pro náměstí dva roky užíván název *Dubčekovo náměstí*. Než byl po roce 1989 název změněn na *náměstí T. G. Masaryka*, nesl nejvýznamnější pozemek ve městě název *Gottwaldovo náměstí*.

Náměstí Míru

Menší, výše položené náměstí, na němž se nachází kostel sv. Vavřince, mělo příznačný název *Kirchenplatz* (Kostelní náměstí) též až do konce druhé světové války. V roce 1945 bylo přejmenováno na *nám. Maršála Stalina*. Po událostech roku 1956 však bylo vše přehodnoceno a náměstí se vrátil jeho původní název, který přetrvává dodnes, totiž *nám. Míru*.

3. Třídění současných názvů ulic podle motivace pojmenování

Třídění jednotlivých ulic města Vrchlabí podle výše uvedených kritérií (názvy ulic jsou ve skupinách řazeny abecedně):

- a) *Benecká* - vede k obci Benecko, sousedící s Vrchlabím
- Lánovská* - vede k vesnici Lánov, ležící v těsné blízkosti
- Pražská* - udává směr k našemu hlavnímu městu
- Valteřická* - vede k přilehlé obci Valteřice
- Lužická* - podle Lužice

- ba) *Na Kopci*
- Na Valech*
- Na Výšině*
- Pod Strání*
- Severní*
- V. Zátíší*

Ve Svahu

Východní

bc) *Tichá ulička*

Větrná

c) *Horská*

Lesní

Letná - podle planiny utvořené v geologických dobách
působením řeky

Luční

Na Nivě

Polní

d) *Hřbitovní* - vede kolem hřbitova

Kalvárie - je zde umístěna kaplička s obrázkem Panny Marie

Kbely - dřívější význam slova kbely - místo s napajedlem
a pramenem, ulice se nachází u nynějších stájí
a jízdárny

Kolonie - dříve okrajová část města, postupně osidlovaná
řada

Na Bělidle - bývalé bělidlo

Nádražní - ulice vedoucí k vlakovému i autobusovému
nádraží

Pod Parkem - lemuje Městský park v jeho spodní části

Poštovní - v ulici funguje pošta

Sportovní - vede kolem fotbalového hřiště

Školní - ulice u ZŠ

U Lázní - za 1. republiky se zde nacházely vanové lázně

U Nemocnice - vede kolem nemocnice

U Vodojemu - v těsné blízkosti funkčního vodojemu

Vápenická - vede kolem mlýna na drcení vápence

Za Teslou - umístěna za závodem Tesla

Zahradní

Zámecká - vede k vrchlabskému zámku

e) Bělopotocká

Krkonošská

Labská

fa) A. Jiráska - Alois Jirásek (1851-1930) - spisovatel

Ant. Dvořáka - Antonín Dvořák (1841-1904) - hudeb.

skladatel

B. Němcové - Božena Němcová (1820?-1862) - spisovatelka

B. Smetany - Bedřich Smetana (1824-1884) - hudeb.

skladatel

Dobrovského - Josef Dobrovský (1753-1829) - slavista

Fügnerova - Jindřich Fügner (1822-1865) - zakladatel

Sokola

Hálkova - Vítězslav Hálek (1835-1874) - spisovatel

Havlíčkova - Karel Havlíček (1821-1856) - spisovatel,

novinář

Husova - Jan Hus (1371-1415) - reformátor

Chelčického - Petr Chelčický (?1390-1460) - učenec

a spisovatel

J. Suka - Josef Suk (1874-1935) - hudeb. skladatel

Jana Švermy - Jan Šverma (1901-1944) - novinář

a komunistický politik

K. Čapka - Karel Čapek (1890-1938) - spisovatel a novinář

K. J. Erben - Karel Jaromír Erben (1811-1870) - básník

K. Světlé - Karolina Světlá (1830-1899) - spisovatelka

K. V. Rais - Karel Václav Rais (1859-1926) - spisovatel

Klicperova - Václav Kliment Klicpera (1792-1859)

- dramatik

Komenského - Jan Amos Komenský (1592-1670) - zakladatel

moderní pedagogiky, spisovatel

Kpt. Jaroše - Otakar Jaroš (1912-1943) - čs. důstojník,
účastník protinacistického odboje

L. Svobody - Ludvík Svoboda (1895-1979) - čs. generál
a prezident

Mánesova - Josef Mánes (1820-1871) - malíř

Mikulíkova - František Mikulík (1869-1952) - spolutvůrce
č. těsnopisné soustavy

Nerudova - Jan Neruda (1834-1891) - spisovatel

P. Bezruče - Petr Bezruč (1867 - 1958) - spisovatel

Palackého - František Palacký (1798-1876) - historik

Svatopluka Čecha - Svatopluk Čech (1846-1908)

- spisovatel

Šafaříka - Pavel Josef Šafařík (1795-1861) - obrozenecký
slavista a spisovatel

Škroupova - František Škroup (1801-1862) - hudeb.

skladatel

Tylova - Josef Kajetán Tyl (1808-1856) - dramatik

Tyršova - Miroslav Tyrš (1832-1884) - spoluzakladatel

Sokola

Vančurova - Vladislav Vančura (1891-1942) - spisovatel

fc) *Bucharova* - Jan Buchar (1859-1932) - zakladatel
krkonošské turistiky

Františka Kavána - Fr. Kaván (1866-1941) - malíř, básník;
působil i v Podkrkonoší

J. Kablíkové - Josefina Kablíková (1787-1863) -

botanička, znalkyně a sběratelka

krkonošské květeny

Krbalova - Josef Krbal (1891-1957) - nakladatel působící
ve Vrchlabí

Šírova - Josef Šir (1859 - ?) - podkrkonošský kronikář

g) *Českých bratří*

Cukrářská

Dělnická

Jihoslovanská

Rolnická

Slovanská

Tkalcovská

h) 5. května - významný den, 1949 - květnové povstání čs.
lidu

Dukelská - bitva u Dukelského průsmyku

Lidická - obec Lidice - 1942 vyvražděna a vypálena nacisty

ch) *Revoluční*

Vítězná

i) *Družstevní*

j) *Lipová*

Kombinované názvy:

ba) + j) *Liščí kopec*

ba) + d) *Stavidlový vrch*

3.1 Shrnutí, obecné tendence

V pojmenování ulic Vrchlabí zaznamenáváme jasnou převahu názvů motivovaných osobním jménem nějaké celorepublikově význačné osobnosti (31). Hojně jsou zastoupeny názvy motivované nějakým objektem (17).

Ve vývoji názvů můžeme pozorovat úbytek pojmenování podle vlastnosti ulice, což je možná škoda. Souhlasím se zastánci názvů orientačních (K Parku, Za Mostem atd.) či názvů úzce souvisejících s danou lokalitou (ať už jde o osobnosti či památky), protože ulic Boženy Němcové či Františka Palackého najdeme po celé republice bezpočet.

3.2 Slovotvorná struktura vlastních jmen

Názvy ulic můžeme zkoumat i z hlediska slovotvorného. Prvním hlediskem by mohl být počet slov v jednotlivých názvech, druhým hlediskem pak slovotvorná stránka ve vlastním slova smyslu. Zde se zaměříme na slovnědruhovou a morfologickou charakteristiku názvů a na příslušnost k slovotvornému typu a způsobu.

Zabýváme-li se počtem slov v názvech ulic města Vrchlabí, není situace nijak složitá. 59 názvů z celkového počtu 93 ulic tvoří pouze jedno slovo. Zbylých 34 názvů sestává ze slov dvou. Viceslovná pojmenování ulic jsou v širším měřítku spíš výjimkou, a tak můžeme konstatovat, že vrchlabské ulice nijak nevybočují z obecných požadavků na stručnost (a tím snad i jasnost) pojmenování.

3.3 Slovnědruhová a morfologická charakteristika názvů

Jednotlivé názvy je možné roztrždit podle slovnědruhové příslušnosti do následujících skupin (sestupně podle počtu zastoupených ulic):

1. Adjektiva

- a) měkká (*Školní, Revoluční, Severní*) 13x
- b) tvrdá (*Vápenická, Lipová, Horská*) 23x
- c) přivlastňovací - odvozená od vlastních jmen (*Bucharova, Hálkova, Šírova*) 18x

2. Substantiva v genitivu (*A. Jirásky, Palackého, Svatopluka Čecha*) 17x

3. Substantiva s prepozicí - v genitivu, lokálu a instrumentálu (*U Vodojemu, Na Kopci, Pod Parkem*) 13x

4. Substantivum v nominativu rozvinuté adjektivem (*Liščí kopec, Tichá ulička*) 3x
5. Substantivum v nominativu (*Kbely, Kalvárie, Kolonie*) 3x
6. Substantivum v genitivu rozvinuté adjektivem ve stejném pádě (*Českých bratří*) 1x

pozn.: V závorkách jsou uvedeny pouze vybrané příklady, za závorkou následuje počet názvů, které náleží dané skupině.

3.4 Systémová hlediska třídění

Při komplexním pohledu na plán města Vrchlabí můžeme vysledovat jisté tendence v pojmenování. Nejdůležitější ulice (tzv. hlavní tahy) jsou pojmenovány podle obce, nebo podle pomístního názvu útvaru, ke kterému vedou (*Pražská, Lánovská, Krkonošská*). Názvy ulic motivované osobním jménem nějaké významné osobnosti nalezneme prakticky všude, jejich větší koncentraci můžeme konstatovat v centru města a jeho bezprostředním okolí. Zajímavé také je, že ulice takto motivované tvoří „shluky“ (např. v západní části Liščího kopce nacházíme paralelně vedle sebe ulici *Mikulíkovu, K. V. Raise, Klicperovu a Škroupovu*, kolmo na ně navazuje ulice *B. Smetany*). Tyto shluky se v odborné literatuře nazývají sémantická hnízda.

S určitostí mohu říci, že současné tendence v pojmenovávání ulic města Vrchlabí upřednostňují názvy orientační před názvy, které oslavují nějakého význačného představitele české kultury. Komise, v jejíž kompetenci spočívá i pojmenovávání nových ulic města Vrchlabí, se též snaží objevovat nové osobnosti, které by měly vztah k regionu či městu.

3.5 Obecné hodnocení

Třídění ulic bylo v této práci pojato především z hlediska motivačního. Obecně v názvech ulic platí, že slovtvorné hledisko u jejich pojmenování většinou nepřináší žádné nové poznatky, jež by mohly napomoci podrobnější analýze. V případě města Vrchlabí se nám to potvrzuje měrou vrchovatou.

Co se týče motivace pojmenování, přikláním se k názorům té skupiny odborníků, která podporuje pojmenování podle osob, přírodnin, historických událostí, řemesel atd. souvisejících s městem či regionem. Nebo se máme spokojit s tím, že v každém větším městě nacházíme ulici B. Němcové či Fr. Palackého? Nebojme se býti lokálními patrioty tam, kde je to na místě!

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo odhalit zákonitosti ve vývoji pojmenování ulic města Vrchlabí a vyvodit z nich obecné závěry o tendencích v přidělování názvů ulic na území naší republiky. Jsem si vědoma toho, že některé z dále uvedených výsledků mohou být specifické právě pro město Vrchlabí.

Při vzniku uličního názvosloví, tj. na konci 19. a na počátku 20. století, vznikaly názvy přirozeným způsobem, sloužily především jako pomoc při orientaci obyvatelstva. Motivací byly významné budovy, přírodní útvary či vlastnosti daných ulic. Tyto názvy se mezi obyvatelstvem šířily spontánně, protože byly logické. Po roce 1918 zažilo Vrchlabí velký rozmach stavebnictví, s nímž je spojen vznik nových pojmenování ulic. Většina z nich dostala jméno podle regionálně významné osobnosti. Obecně lze říci, že názvy ulic v té době byly politicky motivované, oproti jménům nejstarším. Tato tendence se udržela až do konce druhé světové války. Po ní pak ovšem přišlo "hromobití" na poli pojmenovávání ulic. Byl změněn název naprosté většiny ulic. Vzhledem k tomu, že se obměnilo i 95% obyvatelstva, neměly tyto změny žádný větší praktický dopad. Z nových názvů se ovšem velmi malá část držela svého orientačního poslání. Naopak - základem převážné poloviny nových pojmenování byly celorepublikově známé osobnosti, dominovali spisovatelé a hudební skladatelé. Po roce 1948 docházelo v názvosloví ulic k přehodnocování dějin a jejich významu, hledání nových hrdinů a podpoře socialismu a socialistických zemí. To se projevilo i v argumentaci pro změny názvů. Na konci 60. let pokračoval trend pojmenovávat či přejmenovávat ulice po celorepublikově známých osobnostech. Byla obměněna asi

třetina stávajících názvů. ~~Před praktickou orientující~~ složkou názvu dostala přednost složka duchovní. Po roce 1989 se situace opět mění, alespoň co se nových pojmenování týče. Došlo pouze k přejmenování těch ulic, které svou politickou angažovaností byly do očí, většina názvů byla z praktických důvodů zachována. Ulice, které nově vznikly či byly poprvé oficiálně pojmenované, dostávají opět názvy motivované přírodními podmínkami a lokálními tradicemi, jsou většinou neutrální. (Ony ulice jsou totiž často novou zástavbou, o infrastruktuře či nějaké jiné příznakovosti nemůže být řeč.) Tady vyvstává otázka: Je tato tendence projevem opatrnosti, či snahy usnadnit orientaci? Mnohé názvy (Ve Svahu, Horní) jsou tak obecné, že občanům příliš nepomáhají, a na projev uznání v podobě jména ulice čeká v dějinách města mnoho významných osobností. Domnívám se, že bychom se nad tímto problémem měli zamyslet a vzdát hold místním rodákům.

Na závěr bych ráda citovala M. Bartoše, který ve svém článku o názvech ulic města Vrchlabí mimo jiné napsal: „Za těmito jmény, které dnes vnímáme jen jako více či méně užitečnou orientační pomůcku, se skrývá celá pohnutá, rozporuplná i tragická historie celého 20. století.“¹⁸

---

¹⁸ Bartoš, M.: O názvech ulic a náměstí našeho města. In: *Puls*, V/2002, s. 4n.

Seznam příloh:

- Příloha 1: Šmilauerovo významové třídění
- Příloha 2: Soupís ulic z adresářů od roku 1905 do roku 1933
- Příloha 3: Plán města Vrchlabí ze 30. let
- Příloha 4: Plán města Vrchlabí z roku 1946
- Příloha 5: Nařízení k označování ulic z 16. září 1977
- Příloha 6: Abecední seznam ulic města Vrchlabí

Použitá literatura:

- Benešovský, M. P.: *Gramatika česká aneb Knížka slov českých vyložených*, ed. O. Koupil, KLP, Praha 2003.
- Cuřin, F.: *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*, Praha 1967.
- Dejmek, B.: *Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic*, Gaudeamus, Hradec Králové 1993.
- Dejmek, B.: Jména ulic a vhodnost jejich jednotlivých slovotvorných typů v komunikaci. IN: *Jazykovědné aktuality* 29, 1992, č. 3-4, str. 124-126.
- Deutsches Universalwörterbuch A-Z (Duden), Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich 1996.
- Encyklopedický slovník češtiny*, NLN, Praha 2002.
- Fink, W.: *Wie ein Wind vom Riesengebirge*, Marktoberdorf 2003.
- Flégl, E.: *Průvodce Vrchlabím*, Vrchlabí 1946.
- Franck, J.: *Altfränkische Grammatik, Laut- und Flektionslehre*, Göttingen 1971.
- Hosák, L., Šrámek, R.: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*, 2 díly, Praha 1970, 1980.
- Louda, J., Zázvorková, B.: *Vrchlabí*, edice Zmizelé Čechy, Praha - Litomyšl 2006.
- Lutterer, I.: *Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic*, Choceň 1969.
- Olivová-Nezbedová, L.: Jména ulic, náměstí, nábřeží a sadů v katastru města Chocně v minulosti a současnosti. IN: *Acta onomastica* 38, 1998, str. 43-68.
- Olivová-Nezbedová, L. et al.: *Pomístní jména v Čechách*, Academia, Praha 1995.

Pichler, H., Prediger, E.: *Oberhohenelbe im Riesengebirge*, Marktoberdorf 2002.

Profous, A., Svoboda, J.: *Místní jména v Čechách IV.*, Nakl. ČSAV, Praha 1957.

Příruční mluvnice češtiny, NLN, Praha 1995.

Ševčík, O.: *Ulice města Kravař v roce 2001 a vývoj jejich pojmenování*, Kravaře 2001.

Šmilauer, V.: Třídění pomístních jmen. IN: ZMK ČSAV 1, 1996, str. 149-158.

Šmilauer, V.: *Úvod do toponomastiky*, SPN, Praha 1963.

Šrámek, R.: *Úvod do obecné onomastiky*, MU Brno 1999.

Prameny:

Dokumentace Státního okresního archivu (Soka) v Trutnově:

Okresní úřad Vrchlabí (1868 - 1938)

Landrát Vrchlabí (1938 - 1945)

Okresní zastupitelstvo Vrchlabí (1865 - 1930)

Archiv města Vrchlabí (1865 - 1945)

Okresní národní výbor Vrchlabí (1945 - 1960)

Městský národní výbor Vrchlabí (1945 - 1990)

Kroniky města Vrchlabí z let 1956 - 1967, 1971, 1972, 1974, 1976 - 1983

Adress- und Auskunftsbuch der Stadt Hohenelbe in Böhmen (asi 1899)

Adress-Buch für den politischen Bezirk Hohenelbe im Riesengebirge (1905)

Umnummerierung 1906

Adressbuch für den politischen und Schul-Bezirk Hohenelbe (1912)

Adressbuch für Bezirke Arnau, Hohenelbe und Rochlitz (1924)

Adressbuch des politischen Bezirkes Hohenelbe (1933)

Puls, časopis města Vrchlabí (1990 - 2006)

Zpravodaj města Vrchlabí (1986 - 1990)

Plán města Vrchlabí (ze 30. let)

Plán města Vrchlabí (kolem roku 1946)

Plán města Vrchlabí, Start Ostrov, Karlovy Vary 1993.

Plán města Vrchlabí, Garp 2005.

ník jako české jméno pro vrch německy nazvaný Raubschloss? Jsou Močidla močály nebo nádrž k máčení lnu a konopí? To jsou věci, které si musíme dobře uvědomovat; řešíme je nejlépe tak, že příslušné výrazy zařadíme do jedné skupiny (draha k průhonu, luh, lada, blany mezi názvy neobdělané půdy) a u druhých případně dáme odkaz.

Sousloví zařazujeme podle jednotlivých složek: Široký kámen jednak k široký, jednak ke kámen. Výjimkou jsou ovšem některé případy těsných sousloví metaforických; Čertovu jizbu nebudeme řadit k názvům obydlí.

Základním principem třídění - jak se postupně vyvinul v různých systémech věcných slovníků - je, že počínáme obecnými vztahy a vlastnostmi a postupujeme potom podle hierarchie: příroda neživá, rostlinstvo, zvířectvo, člověk. U přírody neživé rozlišíme pevnou zemi a její útvary (terénní formy, půda přírodní a kulturní), dále vody a atmosférické jevy; u rostlin jejich části (zvláště druhy dřeva), porosty, rostliny nezemědělské a zemědělské; zvířata dělíme na volně žijící a domácí; ve velké skupině Člověk začínáme vztahem člověka k půdě (vztahy majetnické a právní), potom přes skupinu lidské práce a lidských děl docházíme k závěrečné skupině související s duchovním životem člověka a s dějinami. Do poslední skupiny zařazujeme jména přejatá a jména s nejasnou etymologií.

Použito je ovšem principu desetinného třídění (při němž si čísla představujeme jako desetinné zlomky, tedy např. 13 jako 0,13), protože je při něm dobře možná interpolace (s níž při zpracovávání dalšího materiálu musíme počítat), zvláště pak velmi podrobné další třídění při speciálních pracích.

ŠMILAUEROVO TRÍDĚNÍ

ZMK 175

1 O B E C N Ě V Z T A H Y A V L A S T N O S T I

10	<u>Místo</u>	: něm. -platz, -stätte	: Zigeunerplatz
11	<u>Poloha:</u>		
111	podle svět. stran		: Polednice, Západní
115	relativní	: přední, zadní, pro- střední horní, dolní, příčný, +krajní pravý, levý	: Přední vrch Horní, Dolní rybník Desná
12	<u>Vzdálenost</u>		: V koutech, V končinách
125	metaforicky		: V Americe
13	<u>Velkosť, rychlost spod.</u>		
131		: velký, hrubý, malý	: Na velkém, Hrubá skála
132		: vysoký, nízký, hluboký	: Vysoká, Bezednice
133		: dlouhý, krátký, široký úzký, tlustý	: Dlouhá voda, Krátký dílek Tlustá hora
134	číselná určení		: Na čtyřech lánech
135	zdrobněliny (ale též u základního slova)		: Jizerka, Mžice
136	rychlost (toku)	: bystrý, brzy	: Bystřice, Brzina
137	zvuk (vznikající rychlým tokem)		: Sopotnice, Mumlava, Tichá
138	pomalost toku		: Mrlina, Modla (mdlá)

- 14 Tvar. přímé ozna-
čení : ostrý, špičatý, : Ostrý vrch,
tupý : +Roháč,
Špičák
- oblý, okrouhlý, : Oblík,
kusý : Okrouhlík,
Kusá skála
- rovný, křivý, : Rovnička,
klikatý : Na ohnutém
- +děravý, +rozště- : +Děravá skála
pený
- 15 Tvar a jiné vlast-
nosti metaforic-
ky
- 151 Neživá příroda : Hvězda
- 152 Rostlinstvo : Na prutech
- 153 Zvířata a lidé : Hus, Baba,
Jeptiška
- 154 Tělo zvířecí a lidské : Na peruti,
Chobot, Opyš
- 155 Stavby : Brána, Na
lomenici
- 156 Tělesná péče, účes, : Hřeben, Vrkoč
obuv a oděv : Punčocha, No-
havice, Čepi-
ce
- potrava : Pecen, Rohlíč-
ky
- 157 Nářadí, nábytek, ná- : Klín, Na seky-
doby, vozidla : rách, Kolíbka,
Kolo
- 158 Zemědělství : Srpina, Na
radlici, Sto-
žec
- 16 Barva a podobné vlast-
nosti
- 161 Barva (i půdy) : bílý, černý, šedivý : Bělá, Černá
voda, Šedivý
vrch

		červený, zelený, žlutý	: Červenáč, Smě- dá, Zelinka
163	Čistota	: čirý, jasný, čistý	: Čistá
164	Zakalenost	: kalný, blátivý	: Kalná, Blat- nice
166	Teplota vody (v.i. 252)	: teplý, studený	: Teplá, Stude- ný potok
167	Chuť vody	: slaný, kyselý	: Slaná, Medový potok
168	Zápach vody		: Hnojnice, Tu- chyně
17	<u>Hodnocení (povaha)</u> :		
	půda v. 272		
	kladné	: dobrý, veselý, krá- sný, bohatý, vděčný	: Veselý kopec, Krásná hora, Záj, Rozkoš, Zlatá stoka
173		: léčivý (o vodě)	: Hojná voda
175	záporné	: divoký, poutel- ný, pustý	: Divoká Orlice, Litavka
		: smutný	: Smutný, Peklo
18	<u>Starý, nový</u>		: Starý potok, Nová řeka

2. Z E M Ě21-24 Terénní formy

21	<u>Vyvýšeniny</u>	: vrch, hora, ko- pec, chlum, výšina	: Na vrchách, Na kopečku
211			
215	Skály	: skála, kámen (v.i. 263), hradlo	: Na skalce, U kamene
22	<u>Svahy</u>	: strán, sráz, stěna	: Na stráni
23	<u>Vhloubené tvary:</u>	: důl, údolí, do- lina, deň, žleb dolík, výmol, rokle, propast průrva, průsmyk;	: Na dolině, Debrný : Ve vejmole, Na propasti : Prosek, Sedlo

244	<u>Ostrov</u>		: Střelecký ostrov
245	<u>Rovina</u> (v.i 14)		: Na rovných
25	<u>Půda</u>		
251	Neobdělaná půda	: lada, luh, blana	: Lužnice, Blani- ce
252	Teplota půdy		: Výsluní, Oparno, Upor
253	Vlhkost půdy	: mokřina, bla- ta	: Malá Mokřina, Na blatině
		: mláka, bažina, slatina	: Bahnišťata, Ouvar
255	Syrový		
258	Suchá půda (potok v. 131)		: Suchá
26	<u>Složení půdy</u>		
261		: hlína, jíla (v. i 615)	: Hlinec, Jílovi- ce
263		: kámen, opuka, křemen, gra- náty	: Kamenná, Na opu- ce, Křemelná
265		: písek (v.i 613)	: Písčítý vrch, Písečný
267		: ruda, kovy	: Železné hory, Zlatý vrch
268	Pohyby půdy (svážení, pukání atd.)		: Svážný, Puklá skála
27	<u>Kulturní půda</u>	: pole, role, niva	: Velké pole, Roleva
270	Obecně		
271	Získávání půdy	: kopanina, jitro, novina	: Na novíně, Na mladé
272	Kvalita půdy		: Chudá pole, Hladoměr, V pro- klatých, Perná, Na trpkoši
273	Rozdělení půdy	: lány, záhony, kusy	
274	Meze		: U Kuklovy meze
275	Způsob zpraco- vání		: Rozhony (způsob orání)

28	<u>Vody:</u>		
281	Obecně		: Vodičky, Vodic
282	Stojaté vody	: jezero, louže, kaluž	: Jezero, V jezírkách, Louže
283	Pramen	: studánka, kbel	: Roubená studánka, U žbelíku
284	Toky	: tok, řeka, potok : stoka, strouha, svodnice, příkop, kanál	: V tocích, Mezi řekama : Pod struhou
285	Vlastní jména toků		: Labské vrchy
286	Průběh toku	: roztoky, zátory, nákle, ponorné potoky, povodně	: Punkva
287	Rybník		
288	Jiné vodní stavby a zařízení	: hráz, stavidlo, splav, sádky, jez, náhon, vodovod	: Nad splavem, Jezná, Brleňka
29	<u>Atmosférické jevy</u>		
291	Vítr		: Větrný vrch
292	Děšť, mlha, bouře		: Deštivé, Bouřník
293	Sníh		: Sněžka, Sněžník

3 R O S T L I N S T V O

31	<u>Části rostlin</u>		
	(druhy dřeva atp.)	: dřevo, kladí, prkna, lupení, pařez	: Drkolná, Kolná

32 Porosty

321	obecně	: les, háj, hvozď, hor. chrást, roští	: Mezi lesy, U hájku
322	speciálně	: polesí, obora, re- mízek, bažantni- ce, školka	: U obory, V bamšuli,
323		: aleje	: Nad alejí
325	Místa bez porostu	: lysý, holý, ple- šivý	: Lysina, Ho- lý vrch, Plešivec
326	Mýcení lesa	: mýto, paseka, seč; ždár; polom	: Na pasekách

33 Rostliny(nejprve po-
rosty, potom
jednotlivě)

331	Jehličnaté stromy	: smrčina, borovina, jedle	
332	Listnaté stro- my neovocné	: březina, dubina, lípa, javůrek	
333	Ovocné stromy (jen jednot- livé, jinak v. 381)		: U jablonky, Pod hromov- kou
334	Keře	: jalovec, růže, líška, kali- na, klokoč	
335	Bobulové ovo- ce	: jahoda, malina, ostružiní	
336	Vodní rostli- ny	: řasy, rákos, ro- hoz, třtina	: Rohozná, Trstenice
337	Jiné rostliny	: mech, vřes, kopřivy	: Mšený, Vře- soviště, Kopřivná

34-38 P ř s t ě n í r o s t l i n34 Soustava hospodaření: úlehle, uhor35 Kulturní rostliny

351	Obilí		: Ržiště
+352	Okopaniny	: +řepa atd.	
355	Len, konopí		: Lníštěta
356	Šafrán		: Šefranice
358	Zelenina		: V zelnicích

- 36 Louky : louka, palouk, tráv- : Nad loukami,
ník Na paloucích
- 37 Pastviny : V pastviš-
tech
- 381 Zahrady : zahrada, sad, štěp-
nice, třešnovka,
višnovka
- 382 Vinice
- 383 Chmelnice

4 Z V Í Ř E C T V O

41-44 V o l n ě ž i j í c í

- 41 Savci : Vlíčí potok,
Liščí hora,
V medvědí-
dole, Zubří-
na, Srní po-
tok, +Bobrovec
- 42 Ptáci : Krahulov,
V strakách,
Hýlovka,
Havrančík,
Vrabčinec
- 43 Plazi, obojživelní-
ci, ryby : Na hadích
horách, Žabí
rybník, Rybná
- 44 Ostatní zvířata : Račí, Vosník,
Komársko, Per-
lový potok

45-46 D o m á c í

- 45 Savci
- 451 kůň
- 452 osel
- 453 hovězí dobytek
- 454 prase
- 455 koza
- 456 ovce
- 457 králík
- 458 pes
- 459 kočka
- 46 Ptáci
- slepice
- holub

5 - 8 Č L O V Ě K

5 P O M Ě R Y M A J E T K O V É A P R Á V N Í

51	<u>Královský majetek</u>	:	Království, Komorní les
52	<u>Církevní majetek</u>	:	Na klášterním, Mužský, Panen- ský potok, Na kněžství, U fa- rářského, Ka- planka, Zá- dušní
53	<u>Šlechtický a jiný svobodný maje- tek</u>	:	Knížecí ká- men, Panství, Na svobodství
54	<u>Městský a obecní majetek</u>	:	městský, šosovní, primasovský; obecní (občina)
55	<u>Poimenování podle osob (i podle vztahů jiných než majetnických)</u>	:	Školniště, Bý- kovna (pro držitele obec- ního býka)
551	Jména obecná a národní	:	Ševcův kopec, Šenkýřovo po- le, Cikánské údolí
552	Křestní jména	:	Bohdanka, Do- brohošť, Rad- buza (k Rad- bud)
553	Příjmení	:	Vočadlo, Andr- lův chlum, Na Bartonovém, Crhotín, Per- novka
56	<u>Jména čestná i přezdívková</u>	:	
561	Obecná	:	Purkrabí, Hejtman, Ko- morník
562	Křestní	:	Aglaia, Amá- lie; jména světců: sv. Hubertus
563	Příjmení (ro- dová jména)	:	Švamberk, Rožmberk

57	<u>Poddanské poměry</u>	: Selská jáma
58	<u>Právní poměry</u> (hlavně způsob získání půdy)	
581		: Na dílech. Na losích, Lusy, Tálky
582		: Na familiích, Spolek, Sdílní- ništata
583		: Na přidávkách, Na příbytkách, V nádvkách, Přidávky
584		: Na vyhandlova- ných, Na vyplá- cené, Odměna
585		: Na výminku, Výminky
59	<u>Zápovědi</u>	: zakázaný, hájený

6 L I D S K A P R A C E

Třídění podle pracovního materiálu

1-62 N e r o s t y

11	Kámen	: lomy, vápenice, sklářství	: Lomec, U pece, Sklářský potok, +Drusárna
613	Písek	: pískovny	: Písník, Písko- vec
615	Hlína	: hliniště, cihlář- ství, kaolin	: U hliníku, U ci- helny, Smelcov- na
617	Sanytr apod.		
621	Hornictví (rud- né i uhelné)	: štola	
625	Hutnictví	: huť, hamr, pec	

63-64 R o s t l i n y

63 Dřevo

631	Dřevorubectví, : plazy doprava dřeva	
632	Zpracování dřeva	: pila

- 635 Pálení dřevěného uhlí, dehtářství, smolarství, kolomaznictví : U milíře
- 637 Kolářství, šindelářství atp.
- 64 Kulturní rostliny
- 641 Mlynářství : Za dolním mlýnem
- +642 Pekařství
- 645 Lnářství atp. : Na břídlé, U pazderny
- +646 Pivovarnictví
- 65 Zvířata volně žijící
- 651 Lesnictví, lov : U krmelce, V tatech, Vlčí jámy
- 652 Čižba : V čihadlech, Lapáček
- 653 Rybářství : Vršava
- 654 Brtnictví : V brtích
- 66 Zvířata domácí
- 661 Pastva (pastviště v.45) : Za ovčínem, Napajedla
- +662 Jatky
- 665 Pohodný : Na mršník, Na pohodnici
- +667 Soukenictví : valcha
- 67-68 Lidé
- 67 Vojenství : stará opevnění, strážná místa, signalizace (v.i 745) : Hradiště, Na starém zámku, Strážka, U hlásek, Varta, Na chodově
- 68 Soudnictví : Na spravedlnosti, U katovny, Šibák

7 L I D S K Á D Í L A

- 70 Správní celky,
země, kraje : Čechy, Fráchen-
ský kraj
- 71-72 S í d l i š t ě
- 71 Obecná jména síd-
lišť existují-
cích i neexi-
stujících
(osady a jejich
části) : Za vsí, Na návsi,
Za branou, Za
humny
- 72 Vlastní jména sídlišť
- 721-725 S í d l i š t ě
e x i s t u -
j í c í
- 721 přímé přejetí : Bojetice
- 722 předložkový pád : Ke Kameničkám
- 723 přídavné jméno : Bělčická hora
- 724 -ák, -ka, -ice : Kačák (ke Kači-
ce), Milešovka
- 725 jiná : Lenesko
- 726-729 S í d l i š t ě
z a n i k l á
- 726 přímé přejetí : Lhota
- 727 předložkový pád : Na Bezděkově
- 728 přídavné jméno : Nezabudický po-
tok
- 73-75 S t a v b y
- 73 Církevní
- 731 kostel : Za kostelem
- 732 kaple
- 733 boží muka
- 734 obrázky : U Petra
- 735 kříže : U Žáků kříže
- 736 fara
- 737 klášter
- 74 Světské obytné a
hospodářské
- 741 hrad, zámek : Zámecký vrch,
Na kastelu
- 742 dvůr
- 743 rychta, škola : Pod rychtou

- 744 hostinec : Na šentířce
 745 chalupy, domy : Za chalupama
 746 hospodářské bu- : stodola, sýpka, se- : Za stodolma,
       dovy : ník, stáje, chlě- : Za lepencem,
               vy, sklep, kolna : Seník, Za stá-
                                   jema
 747 Zvláštní sídliš- : pastouška, myslivna, : Za hájenkou
       tě : hájovna
 75 Jiné světské
 751 Továrna (není-li :
       specializová-
       na a v odd.6)
 752 Lázně
 755 Malé stavby : budka, altán, be- : Na budkách,
                   sídka : U hříbečku
 756 Měřičské stavby : pyramida, babylon
 757 Vyhlídka (i při-
       rozená)
 761 Hranice : Hraniční potok,
                   U hraničního
                   dubu, Mezný
 765 Ohrady : Za ohradou,
                   Na ohradkách
 77 Cesty
 771 Silnice, příč- : U hluboké cesty,
       nice, cesta, : Nad silnicí
       uvoz, stezka
 772 Zatáčky, strmá :
       místa (příf-
       přež), kři-
       žovatky
 773 Cesty pro do- : U průhonu, U vý-
       bytek : honu, Drahá
 774 Brody, přívozy
 775 Hatě, mosty
 776 Mýto : K starému mýtu
 777 Železnice, auto- : Nad štrekou,
       bus : U zastávky
 778 Lodní doprava
 +779 Letecká doprava
 78 Hromady (odpadové) : Na haldách,
                               U hromady (po-
                               pela u kovářny)
                               Hromadiště (uhlíř-
                               ské)

8 DUCHOVNÍ ŽIVOT - HISTORIE

81	<u>Pověry a pověsti</u>	: Čertova rokle, Na dábelce, Ka- čenčiny hory, Na zlém místě, Na strašítkách, Dívčí skok, Bludné jezero
82	<u>Lidové zvyky a zábavy</u>	: Na ptácích (střílení k ptáku)
83	<u>Náboženský cír- kev (církevní majetek 52, církevní stav- by 73)</u>	
831	Bůh, Panna Ma- ria atp.	: Boží kámen, Mariánský vrch
833	Poustevníci	
835	Poutě, procesí	
836	Liturgie	: oltář
85	<u>Archeologie</u>	: Na popelce, Na popelnících, Na hrobech
86	<u>Historické události</u>	
861	Vojenské tábory, opevnění atp. (z doby histo- rické; viz i 67)	: Tábor, Rajčuv- na, Švédské šance
865	Bojiště	: Bojiště, Krva- vý rybník, Na posekaných
87	<u>Místní události</u>	
871	Násilná smrt	: U vobřšeného, Vražda, Zabitý kopec
872	Požár (i lesní)	: Vyhořelá, Ve spáleném, Spá- leník
873	Spory	: Soudný les, Ro- zepře
+874	Loupežníci	
875	Jiné	: Stržený rybník

2 OSTATNÍ JMÉNA

- 91 Předslovanská
jména : Labe, Jizera,
Ohře, Oškobrh
- 92 Německá jména
(nezařadí-li
se podle svého
významu)
- 93 Jiná cizí jména
(latinská,
italská atp.) : Štít (Gestüt)
- 95 Jména nejasná

Rejstřík k třídění pomístních jmen

Aleje 323	Dehtářství 635
altán 755	deminutiva 135
archeologie 85	+děravý 14
atmosférické jevy 29	děšt 292
autobus 777	díla lidská 7
	dlouhý 133
Barva 161	dobyččí cesta 773
bažantnice 322	dobytek 45
bažina 253	dolík 23
bělídlo 645	dolina 23
besídka 755	dolní 115
bílý 161	domy 745
blany 251	doprava dřeva 631
blata 253	+doprava letecká 779
bobulové ovoce 335	draha 773 (průhon), 37 (past- visko)
bohatý 171	dřevařství 631
bojiště 865	dřevo 31
bonita půdy 272	+dřeva zpracování 632
bor 321	dvory 742
bouře 292	
boží muka 733	Familie 582
bradlo 215	fara 736
brána 713	ferní pozemky 52
brdo 211	formy terénní 21-24
brod 774	
brtnictví 654	Geologické složení 26
budka 755	
budovy 73-75	Háj 321
Bůh 831	hájený 59
býkovna 54	hájovna 747
byliny 336	haldy 78
bystrý 136	hamr 625
bývalé vesnice 726-729	hať 775
	historické události 86
Cesty 77	hláska 675
cihelna 615	hliník 615
cihlářství 615	hlína 261
církev 83	hluboký 132
církevní majetek 52	holý terén 325
	hora 211
Části osady 71	horní 111
černý 161	hornictví 621
čert 81	hospodářské budovy 746
červený 161	hostinec 744
čestná jména 56	hovězí dobytek 453
čihadlo 652	hrad 741
čísla 134	hradiště 671
čistý 163	hranice 761
čižba 652	hráz 288
člověk 5-8	hromady kamení 78

Příloha 2: Soupis ulic z adresářů od roku 1905 do roku 1933

1905	1906 přečíslování	1912	1924	1933
Bahnhofstraße	Bahnhofstraße	Bahnhofstraße	Bahnhofstraße	Bahnhofstraße
Böhmmanstraße	Böhmmanstraße	Böhmmanstraße	Böhmmanstraße	Böhmmanstraße
				Böhmngasse
	Bräuhausstraße	Bräuhausstraße	Bräuhausstraße	Bräuhausstraße
Breite Gasse	Breite Gasse	Breite Gasse	Breite Gasse	Breite Gasse
Brückenstraße	Brückenstraße	Brückenstraße	Brückenstraße	Brückenstraße
	Delberg	Delberg	Delberg	Brüder Weiß Straße
Dreihäuser	Dreihäuser	Dreihäuser	Dreihäuser	Dreihäuser
				Dreihäuserweg
			-	Ehingerstraße
Einschicht	Einschicht	Einschicht	Einschicht	Einschicht
Elbegasse	Elbegasse	Elbegasse	Elbegasse	Elbegasse
Feldgasse	Feldgasse		Feldgasse	Feldgasse
Flurgasse	Flurgasse	Flurgasse	Flurgasse	Flurgasse
		Galgenberg	Galgenberg	Fuchsbergweg
Galgenberg		Galgenberggasse	Galgenbergstraße	Galgenberggasse
				Gabelsbergergasse
Gartengasse	Gartengasse	Gartengasse	Gartengasse	Gartengasse
			Gebirgsstraße	Gebirgsstraße
Gendorfstraße	Gendorfstraße	Gendorfstraße	Gendorfstraße	Gendorfstraße
				Gutenberggasse
Harta- Pelsdorferstraße	Harta- Pelsdorferstraße	Harta- Pelsdorferstraße	Harta- Pelsdorferstraße	Harta- Pelsdorferstraße
Hauptstraße	Hauptstraße	Hauptstraße	Hauptstraße	Hauptstraße
Hennersdorferstraße	Hennersdorferstraße	Hennersdorferstraße	Hennersdorferstraße	Hennersdorferstraße
				Hinter dem Kloster
Hochstraße	Hochstraße		Hochstraße	Hochstraße
	Hofgrund	Hofgrund	Hofgrund	Hofgrund

				Hollmannngasse
Jankaberg	Jankaberg		Jankaberg	Jankaberg
Kablikstraße	Kablikstraße	Kablikstraße	Kablikstraße	Kablikstraße
Kaiser Josef Straße Kirchenplatz	Kaiser Josef Straße Kirchenplatz	Kaiser Josef Straße Kirchenplatz	Kirchenplatz	Kirchenplatz
	Kirchenstraße	Kirchenstraße	Kirchenstraße/gasse	Kirchenstraße
Klostergasse	Klostergasse	Klostergasse	Klostergasse	Klostergasse
				Klosterweg
	Konrad Wiesner Straße	Konrad Wiesner Straße	Konrad Wiesner Straße	Konrad Wiesner Straße
Krankenhausgasse	Krankenhausgasse	Krankenhausgasse	Krankenhausgasse	Krankenhausgasse
Lange Gasse	Lange Gasse	Lange Gasse	Lange Gasse	Lange Gasse
Langenauerstraße	Langenauerstraße	Langenauerstraße	Langenauerstraße	Langenauerstraße
Mariahilf	Mariahilf	Mariahilf	Mariahilf	Mariahilf
	Mühlgasse			Mozartstraße
Neustadt	Neustadt	Neustadt	Neustadt	Neustadt
Ölberg	Ölberg			Ölberg
Papiergasse	Papiergasse	Papiergasse		Papiergasse
Planschmiedgasse	Planschmiedgasse	Planschmiedgasse	Planschmiedgasse	Planschmiedgasse
				Pohlstraße
Richtergasse	Richtergasse	Richtergasse	Richtergasse	Richtergasse
Schleiergasse	Schleiergasse	Schleiergasse	Roseggerstraße Schleiergasse	Schleiergasse
Schleußenberggasse	Schleußenberggasse		Schleußenberggasse	Schleußenberggasse
				Schrenergasse
				Schreibendorferweg
				Schubertgasse
Schützenstraße	Schützenstraße	Schützenstraße	Schützenstraße	Schützenstraße
Seidelsteggasse	Seidelsteggasse	Seidelsteggasse	Seidelsteggasse	Seidelsteggasse
				Staffelberg
				Starkenbacherstraße
				Steffengasse

				Thallmayerstraße
				Töpferstraße
Tuchplan	Tuchplan	Tuchplan	Tuchplan	Tuchplan
Ufergasse	Ufergasse		Ufergasse	Ufergasse
Wasserstraße	Wasserstraße	Wasserstraße	Wasserstraße	Wassergasse
				Watzelgasse
				Weißbachweg

Okresní národní výbor, odbor vnitřních věcí, Trutnov.

Č.j.: vnitř. 594/77-Ge

Dne 14. září 1977

V Š E M

místním a městským národním výborům

okresu Trutnov.

16 září 1977

162/77-PR

Věc: označování ulic a jiných veřejných prostranství /naměstí, sadů, nábřeží, mosty a pod./

O označování ulic nebo jiných veřejných prostranství rozhoduje místní /městský/ národní výbor. Ulice lze pojmenovat podle významných událostí, podle věcí, měst, zeměpisných názvů, pracovních činností či jiných termínů, umožňujících orientační odlišení, i podle osobností.

Platí zásada, že použije-li se k označení ulice názvu osob, nepoužijí se zásadně jména žijících osob. Použije-li se jméno vynikající osobnosti veřejného života domácího nebo zahraničního, je povinen národní výbor před rozhodnutím o pojmenování nebo přejmenování vyžádat stanovisko ministerstva vnitra SR. Tato konsultace je nutná vzhledem k tomu, že udělení takové jmeny bývá spojeno často s otázkami politického dosahu a jde-li o osobu, která byla občanem jiného státu nebo v zahraničí působila, nutno zabezpečit i projednání věci s příslušnými orgány jiných států při respektování diplomatických protokolárních principů, které mohou být zabezpečeny pouze na úrovni ústředních orgánů.

Odbor vnitřních věcí ONV Trutnov považuje za nutné upozornit národní výbory na tyto zásady a současně žádá, aby národní výbory prověřily názvy ulic a veřejných prostranství i různá jiná pojmenování v obvodu své obce, protože jsou případy, kdy jde o pojmenování nevhodná vzhledem k našemu socialistickému zřízení. Každé přejmenování nebo pojmenování je nutno prokonzultovat i s příslušnými stranickými orgány.

Pokud by při novém pojmenování mělo jít o konsultaci s ministerstvem vnitra CSR upozorňujeme, že tyto žádosti musí jít služebním postupem, t.j. přes ONV, odbor vnitř. věcí, a KNV na ministerstvo vnitra CSR.

Miloslav Grmela
vedoucí odboru vnitřních věcí ONV

Vyřizuje: J. Zelba

Příloha 6

Abecední seznam ulic města Vrchlabí:

5. května	Letná
A. Dvořáka	Lidická
A. Jiráska	Lipová
B. Němcové	Liščí kopec
B. Smetany	Luční
Bělopotocká	Lužická
Benecká	Masarykovo náměstí
Bucharova	Mánesova
Cukrářská	Mikulíkova
Českých bratří	Na Bělidle
Dělnická	Na Kopci
Dobrovského	Na Nivě
Družstevní	Na Stráni
Dukelská	Na Valech
Františka Kavana	Na Výšině
Fügnerova	Nádražní
Hálkova	Nerudova
Havlíčkova	P. Bezruče
Horská	Palackého
Hřbitovní	Pod Parkem
Husova	Pod Strání
Chelčického	Polní
J. Kablíkové	Poštovní
J. Opletala	Pražská
J. Suka	Příčná
Jana Švermy	Revoluční
Jihoslovanská	Roľnická
K. Čapka	Severní
K. J. Erbena	Slovanská
K. Světlé	Sportovní
K. V. Raise	Stavidlový vrch
Kalvárie	Svatopluka Čecha
Kbely	Šafaříkova
Klicperova	Širová
Kolonie	Školní
Komenského	Škroupova
Kpt. Jaroše	Tichá ulička
Krbalova	Tkalcovská
Krkonošská	Tylova
L. Svobody	Tyršova
Labská	U Jezu
Lánovská	U Lázní
Lesní	

U Nemocnice
U Splavu
U Vodojemu
V Zátiší
Valteřická
Vančurova
Vápenická
Ve Svahu
Větrná
Vítězná
Východní
Za Teslou
Žižkova

Radka Štěpánová : K vývoji názvů ulic města Vrchlabí

Praha, 78 stran

(6 příloh)

Diplomová práce mapuje vývoj názvů ulic města Vrchlabí od konce 19. století do současnosti, na základě všech dostupných dobových materiálů. Snaží se postihnout tendence v motivaci pojmenovávání ulic města Vrchlabí s ohledem na dějinné události. Vychází z teoretických prací V. Šmilauera a R. Šrámka. Na jejich základě v úvodní části vysvětluje základní pojmy a vztahy onomastiky a toponomastiky.

Klíčová slova:

adresář
Gasse
onomastika
proprium
Straße
toponomastika
ulice
Vrchlabí